

In dit nummer:

- 443 Hartbewaking
J. van Mulligen
- 444 Na twintig jaren (2)
J.C. Schaeffer
- 447 Bovenlands mededogen (2)
P.J. van Kampen
- 449 Goede tijden, winkel-tijden?
J.J. Oostenbrink
- 451 Voor wie zich niet meer
staande kan houden
L.A. van Baard
- 453 Het ICS is jarig
H. Algra
- 455 Bekijk het maar, mam!
Marja Bos

Opbouw

Tot opbouw van het gereformeerde leven

Moderne helden

gezorgd dat zodra het woord 'held' valt er een rood lampje gaat branden. De twintigste eeuw is daarmee de eeuw van teleurstelling en cynisme. Verstandige burgers kijken voortaan wel uit.

Toch denk ik dat mensen ten diepste helden zijn blijven zoeken. Mensen zoeken helden aan wie zij zich kunnen spiegelen. Je ziet dit sterk in de jongerencultuur.

Meer dan ooit speelt muziek een grote rol in de identiteitsbepaling van jongeren. Kurt Cobain was zo'n held. Vele

mensen in morele codes en wetboeken vast willen leggen. In helden echter (en ook in het verhaal) krijgt het goede een concreet aanschouwelijk gezicht. Het wordt levend. We gaan dan iets zien van het levende en het spannende van het goede. Daarom kon Paulus ook zeggen: „Ik vermaan u dus: volg mijn voorbeeld” (I Kor. 4:16) en even verder: „Wordt mijn navolgers...” (I Kor. 11:1). Maar bij deze held zie je tegelijk dat hij verder wijst. Het vers gaat namelijk verder: „... gelijk ook ik Christus navolg.” Blijf niet bij mijn voorbeeld steken, maar kijk verder!

Dit zichzelf relativiserende besef van Paulus hebben vele moderne helden gemist. Onze eeuw kende vooral helden in het kwade en helden die zichzelf een god waanden. Ware helden laten echter iets van het vernieuwde leven zien.

Triviaal

Er zijn tegenwoordig natuurlijk nog wel degelijk helden. Maar vaak miskennen wij ze. Helden worden vaak getrivialiseerd. „Doe maar gewoon, dan doe je gek genoeg.” Mensen als Martin Luther King, Sojourner Truth, Abraham Kuyper, C.S. Lewis... ze zijn er ook nu. Misschien niet zo legendarisch als deze groten; misschien zijn ze eerder heldhaftig in het kleine of verborgene. Maar ze zijn er en hopelijk staan ze ook als een soort moderne Jozua's meer en meer op. Helden in waarheid en liefde – tegelijk kwetsbaar en moedig. In opvoeding, op school en aan de universiteit, in het economisch leven, politiek en popmuziek. Ik heb zo mijn helden en zou er mooie verhalen over willen vertellen... Misschien zouden we dat met elkaar weer eens vaker kunnen doen. Het liefst met een glaasje wijn – voor de open haard, of zo.

Timon Ramaker, Utrecht

E

en popjournalist vroeg onlangs aan Noel Gallagher, gitarist en tekstschrijver van de populaire Britse popgroep

Oasis, hoe de regel 'Please don't put your life in the hands of a rock & roll band' op hun laatste CD was gekomen. Hij vertelde dat hij een aantal brieven had gekregen van mensen die in de put zaten, maar uit een eerder nummer de kracht hadden geput om verder te gaan met hun leven. „Dat vond ik een hele eer, maar ook tamelijk beangstigend” (OOR, 21 oktober 1995).

Dit is een typerende uitspraak voor onze tijd. Mensen zoeken houvast, maar degenen die dat zouden kunnen bieden, weten daar geen of weinig raad mee. Iets algemener: het is niet zozeer dat mensen geen helden meer willen, maar het lijkt er eerder op dat er geen helden meer zijn...

Teleurstelling

Willen mensen nog wel helden? Helden zijn toch niet meer zo populair aan het eind van de twintigste eeuw? Inderdad: in de recente geschiedenis hebben mensen vaak hun hoop gesteld op helden, die faalden of zelfs dat vertrouwen misbruikten. Communisme en fascisme hebben ervoor

Ware helden laten iets van het vernieuwde leven zien

jongeren konden zich gemakkelijk met de sound van zijn band Nirvana identificeren. Cobain belichaamde de relationele problemen van de jonge generatie.

Het tragische nieuws dat hij in een hotelkamer zelfmoord had gepleegd kwam bij velen als het einde van de wereld aan. Ook de anti-held blijft echter held.

Belichaming

Mensen hebben dus helden en voorbeelden nodig. Mensen tegen wie je opkijkt en je daarmee stimuleren. Natuurlijk is het niet om het even wie je voorbeeld is. Helden zouden verder moeten helpen. Als voorbeeld van morele moed moet de held verwijzen naar het goede.

Een held is volgens Dick Keyes een belichaming, een incarnatie van morele moed (in: *True Heroism*, Navpress 1995). Dát nu is precies de kracht van de held. Het goede is vaak zo abstract: regeltjes en principes, die

Veertiendaagse uitgave van de gereformeerde persvereniging opbouw

Redactie

Drs. H. Algra
Ds. J. Bouma
T. Hoekstra
Drs. P.J. van Kampen
Ds. J.M. Mudde
Ds. K. Muller
Prof.mr.dr. J.J. Oostenbrink
Ds. W. Smouter
M.J.F. van der Wal
J. Westerkamp-Stegeman

Adres van de redactie

Ds. K. Muller,
Oude Veenscheiding 15,
8446 LC Heerenveen.
Telefoon: 0513-620476
Telefax: 0513-627036.

Alle kopij dient uiterlijk dinsdags, in de week voorafgaande aan de week waarin Opbouw zal verschijnen, bij de redactie binnen te zijn.

Kerknieuws/Onder andere(n)

M.J.F. van der Wal,
Brugakker 60-17,
3704 RA Zeist.
Tel. 030-6961525.

Abonnementen en ledenadministratie

M. van Veelen-Vreugdenhil
Administratie Opbouw
Hunze 16
2911 EH Nieuwerkerk aan den IJssel
Tel. 0180-320205.
Gironummer 404945 t.n.v.
Geref. Persvereniging Opbouw.

Lidmaatschap Persvereniging

Aanmelding door overschrijving van min. f 25,- contributie op bovenstaand gironummer.

Abonnementen

Het aanvragen of opzeggen van abonnementen uitsluitend bij de administratie. Abonnementen kunnen ieder moment ingaan, doch slechts per 31 december eindigen. Opzeggen uiterlijk tot 15 november.

Abonnementsprijs

Bij vooruitbetaling te voldoen.
f 65,- per jaar of f 36,- per half jaar.
Voor studenten f 33,- per jaar.
Buitenland f 92,- per jaar of f 104,- per luchtpost. Chequekosten buitenland: f 15,-.

Advertenties

Tarief: 63 ct. per mm. bij 45 mm. breed (excl. 17,5% BTW).
Advertenties inzenden tot woensdag 8.30 uur, anderhalve week vóór verschijningsdatum. Familieberichten uiterlijk vrijdagmorgen, in de week voor verschijning. Advertenties en familieberichten rechtstreeks naar Nedag, t.a.v. het bedrijfsbureau.

Technische realisatie

Nedag Grafisch bedrijf b.v.,
postbus 208, 3770 AE Barneveld,
tel. 0342-410760, fax 0342-492542.

Druk

'Steenbergen', Zeist.

Opbouw wordt gedrukt op gerecycled papier.

Kalender

van Ned. Geref. bijeenkomsten van meer dan plaatselijk belang.
Opgave: telefoon 0513-620476; telefax: 0513-627036.

- 8 nov. SEV-najaarsvergadering, Jeruzalemkerk, Utrecht
11 nov. Landelijke ouderlingenconferentie te Utrecht;
inl.: tel. 010-4514499
18 nov. Zendingsnajaarsvergadering Leerdam met samenwerkende kerken
18 nov. Regionale Ontmoetingsdag CG-NG in het Noorden des lands te Groningen;
15.00 uur; onderwerp: 'Medisch-ethische vragen t.a.v. erfelijkheid en voortplanting' – mevr. F. Laning-Boersema; inl.: tel. 050-562033

1996

- 13 april Ontmoetingsdag Ned. Geref. Kerken te Barneveld; inl. en huren van stands: J.A.D. Schenkel, tel. 038-3320128)

In de eerstkomende nummers (o.a.)

H. Algra, Twee carrières, kán dat?
P.J. van Kampen, 'De rijkdom van Christus'

B. Wielenga, Zending: worden wij er beter van?

10 JAAR
KIVIVE
JUBILEUMDAG
VRIENDEN
VOOR
'T LIEVEN
KOM OOK!
16 december
naar Zwolle
Greydanus
College
Voor een
tientje
ben je binnen!!

DICK ELLEN
RALPH V. MANEN
GHBO-DRAMA
MIEKE BRINK EN
DS. KLAAS DE VRIES
STANDS
DS. FRED BLOKHUIS
EN BAS BUCHNER
BEN KETTING
SING IN
ALIE HOEK
V. KOOTEN
VIDEO

En nog
veel meer!!!
Reserveer en bek
036-3...
5.00 tot
0 tot 2...

Hartbewaking

Spreuken 4:23: „Behoed uw hart boven al wat te bewaren is, want daaruit zijn de oorsprongen des levens”...

J. van Mulligen, Lelystad

Hartbewaking. Zo heet het in het ziekenhuis. Patiënt wordt via een monitor in de gaten gehouden. Zo gauw er iets verkeerd gaat wordt de verpleegkundige gealarmeerd. Snel ingrijpen kan dan het ergste voorkomen. Zegen van de medische wetenschap. Fijngevoelige apparatuur die afwijkingen feilloos registreert en doorgeeft aan de deskundigen erom heen. Wat van buitenaf niet te zien is, is op de monitor afleesbaar. Hartbewaking dus. Er worden levens door gered. Want iedereen weet het: je hart is je leven. Daarom moet je ook zuinig zijn op je hart. Doe ook zelf aan hartbewaking.

Ook in overdrachtelijke betekenis. Dat wordt bedoeld met dat woord in Spreuken: 'Behoed uw hart boven al wat te bewaren is, want daaruit zijn de oorsprongen des levens'.

In de bijbel krijgt het hart de betekenis van het centrum van je ziel. Je gedrag, je doen en laten, je uitingen, je gevoel – het heeft allemaal met je hart te maken. Zoals je hart is zo ben je. Dat komt heel duidelijk uit in dit woord hier in Spreuken. Uit je hart komen de uitgangen van je leven. Uit je hart komt alles voort wat je doet. Of anders gezegd: je hart bepaalt hoe je bent en hoe je je gedraagt. Valse woorden, leugens (vers 24), maar ook een gemene blik in je ogen (vers 25) komen voort uit je hart. Afwijkingen, dwalingen en slinkse wegen (vers 26 en 27) vinden hun oorsprong in het centrum van je ziel.

In je hart worden de beslissingen genomen. En die beslissingen nemen concreet gestalte aan in je doen en laten. Je hart is dus de bron waar alles vandaan komt. Is er iets mis met die bron, dan is er ook iets mis met het water. Daarom geldt: pas goed op de bron van je leven, je hart. Bewaar je hart boven al wat te bewaren is. Doe dus aan hartbewaking.

In dit woord wordt echt bewaking bedoeld. Bewaking in die zin: dat er

niks verkeers binnenkomt. Zoals veiligheidsbeambten op Schiphol er nauwlettend op toezien dat er niks verkeers het vliegtuig binnenkomt. Vooraf word je gecontroleerd op dingen die een gevaar zouden kunnen betekenen. Logisch.

Alles wat gevaarlijk zou kunnen zijn moet geweerd worden. Dat betekent het woord behoeden, bewaren of bewaken. Zoals hier in Spreuken in dit woord. Je hart bewaren betekent heel simpel goed in de gaten houden dat er niks verkeers binnenkomt. Dat kan gemakkelijk. Het gevaar ligt op de loer. De meest gevaarlijke dingen willen ons hart binnendringen. Machten en invloeden die de boel in ons innerlijk wel even zullen regelen. Levensbeschouwingen en filosofieën die tegen God en zijn Woord ingaan.

We staan aan allerlei invloeden bloot. Onderschat dat niet. De invloed die uitgaat van wat je ziet, wat je leest, wat je hoort, wat je voelt bij voorbeeld. Een manier van denken die God aan z'n laars lapt en zich van de bijbel niks aantrekt. Een manier van leven die uitgaat van de menselijke autonomie en die leeft van zelfoverschatting. Invloeden die versterkt worden door radio, televisie, film en boek. Dit wijsheidswoord zegt: mensen, pas op, laat je hart niet volstromen met die dingen die je gedrag negatief kunnen bepalen. Want echt: waar het hart vol van is, daar loopt de mond van over.

Waarover praten zij? Over alles en nog wat. Op zich misschien niks verkeers. Maar je leven kan zo geïnfecteerd worden door het virus van de oppervlakkigheid dat God, kerk en geloof nog nauwelijks aan bod komen. Eén van de grootste gevaren die ons vandaag bedreigen is die van de geestelijke leegheid. Het levensgevoel van de moderne samenleving met haar egoïsme en liefdeloosheid ligt aan de poort van ieders hart. Veel harten zijn rampzalig vergiftigd door een manier van denken die God en geloof uitsluit. Dus als je blijft, doe aan hartbewaking!

Bewaar je oog, bewaar je oor, bewaar je hart. Jezus zegt later in een discussie over reinheid van hart: 'Uit het hart komen boze overleggingen, moord, echtbreuk, hoerij, diefstal, leugen-

achtige getuigenissen, godslasteringen. (Matth.15:19)

Je kunt je voorstellen dat de Fariizeërs, die Jezus met deze uitspraak op het oog had, hier niks van snapten. Als je het erg met jezelf getroffen hebt kun je hier niks mee. Als je uitgaat van de stelling: ik leef netjes, ik doe niemand kwaad, ik geef ieder het zijne, het is dus best in orde – dan loop je vast op deze uitspraak van Jezus. Farizeërs nemen er aanstoot aan, kerkmensen, niet-kerkmensen ook. Misschien wel iedereen.

Wat is dit voor een zwartgalligheid en negativisme? Klopt er dan nooit wat van een mens? Is hij dan van binnen zo grondig bedorven? Is het echt allemaal foute boel met ons hart? Telt een fatsoenlijk en net leven dan helemaal niet? Nee, inderdaad. Jezus kent ons door en door. Hij weet dat het inderdaad van binnenuit fout zit. En daar helpt een systeem van reinigingsrituelen niets aan. God kijkt er dwars door heen en vraagt naar onze diepste intentie. Hoe zit het daar diep in je hart? Is dat hart vernieuwd? De kwaal, de zonde moet weg en er moet radikaal ingegrepen worden. Onophoudelijk laat de bijbel weten dat de Here graag door Zijn Geest ons innerlijk zo wil vernieuwen dat we open staan voor Hem en dat we korte metten maken met wat ons van Hem afrekt. En door het geloof wil Hij woning maken in ons hart. Als dat het geval is, als we gereinigd zijn van de zonde, is het probleem opgelost. Niet dat je dan niks meer kan overkomen. Dat wist die wijze spreukendichter al. Behoed je hart, mensen! Zorg voor hartbewaking. De verkeerde invloeden staan te dringen bij de toegang van je hart. Stel daarom je hart, je leven onder de hoede van Jezus en van de Heilige Geest. Wees dus zuinig op je hart. Want je hart is wel de bron. En vervuiling van de bron levert een hoop narigheid op. Daar wil de Here ons voor bewaren. Bewaar je oog, bewaar je oor, bewaar je hart...! Doe aan preventie. En vergeet niet: de uiteindelijke hartbewaking doet Hij. Wij moeten uitkijken, maar Hij 'bewaart ons als de appel van het oog'. (Psalm 17:8) Gelukkig! Dat geeft een hele hoop rust en verlost je van alle stress!

Na twintig jaren (2)

Over de samenspreking met de Chr. Gereformeerden

J.C. Schaeffer, Apeldoorn

Het is al meer dan eens en bij verschillende gelegenheden opgemerkt, dat de gesprekken tussen de vertegenwoordigers van onze kerken met die van de Chr. Geref. Kerken de laatste jaren worden gekenmerkt door grote matheid. En dat is zeker in de laatste periode tussen de Chr. Geref. Synode van Apeldoorn 1992 en de huidige van Zierikzee het geval geweest.

Matheid

Het was drie jaar geleden voor onze Kommissie voor Kontakt en Samen-spreking uitermate teleurstellend toch nog eens weer het gesprek over onze visie op de 'toeëigening des heils' te moeten aangaan. Wij gingen er destijds stellig van uit, dat ook van Chr. Geref. zijde daar geen behoefte meer aan zou zijn. En we waren dan ook onaangenaam verrast, dat de Synode van Apeldoorn aan de Deputaten toch nog eens weer de opdracht gaf de verschillen op dit punt nader in kaart te brengen en zo mogelijk weg te nemen.

Tevens herhaalde Apeldoorn de opdracht van de synode van Groningen 1989 om de e.v. synode te dienen met een duidelijke formulering van de verschillen en met een gefundeerd antwoord op de vraag of de besproken vragen een belemmering zijn op de weg naar verdere eenheid.

Daarnaast zou ook ons Akkoord van Kerkelijk Samenleven (AKS) een gespreksonderwerp zijn, alsmede alles wat verder een blokkade op de weg naar eenheid zou kunnen zijn.

In de eerste ronde van de bespreking van het Deputatenrapport op de synode van Zierikzee op 19 oktober j.l. vroeg één van de afgevaardigden zich af, of de Deputaten eigenlijk niet teveel gespitst zijn geweest op het kijken naar belemmeringen i.p.v. naar zaken, die ons binden. En als je de besluiten van de vorige synode in dezen nog eens op je in laat werken, lijkt dat inderdaad aan de opdracht inherent te zijn. En je kunt je met recht afvragen, of hier ooit iets positiefs uit voort had kunnen komen.

Knarsende remmen

Want – dat mag duidelijk zijn – van een positief resultaat is allerm minst sprake. De uitkomst van de gesprekken bracht verdeeldheid onder de Chr. Geref. Deputaten. De meerderheid van hen vond de resultaten dusdanig onbevredigend, dat men de huidige synode vroeg maar geen nieuwe opdracht tot samensprekingen meer te geven. En men raadde besluiten af, die uitbreiding van de kontakten met ons beoogden. M.a.w. de trein richting station eenheid, die via de tussenstations Den Haag 1986, Groningen 1989 en Apeldoorn 1992 toch al steeds langzamer is gaan rijden, zou, als het aan de meerderheid van de Deputaten ligt, in Zierikzee met knarsende remmen tot stilstand komen.

Als belangrijkste argument voor een dergelijke besluitvorming wordt genoemd, dat de verschillen m.b.t. de toeëigening van het heil en de funktivering daarvan zijn blijven bestaan en

dat deze verschillen in accent ... altijd recht van bestaan ... hebben gehad

dat deze verschillen een belemmering zijn voor kerkelijke eenheid.

Andere redenen om het gesprek niet langer voort te zetten zijn de vragen, die met name in de laatste ronde gerezen zijn over onze visie op de relatie tussen Schrift en belijdenis en het recente besluit van onze Landelijke Vergadering van Apeldoorn om de kerken de ruimte te bieden zusters te roepen tot het ambt van diaken. En ook de besluitvorming inzake het AKS voldeed niet aan de hoop en verwachting van de Deputaten. De voorgestelde en aangebrachte wijzigingen in ons Akkoord kwamen wel aan hun bezwaren tegemoet, maar namen die toch niet geheel weg.

En min of meer en passant sprak de meerderheid van Deputaten als hun oordeel uit, dat het gewenst is om duidelijkheid te krijgen in de positie van de samenwerkingsgemeenten. Dat zijn die kerken, zoals Almere, Lelystad en Nieuwegein, waarin het tot volledige

integratie is gekomen van de Chr. Geref. en de Ned. Geref. gemeente. Zoals u in het vorige nummer van Opbouw al hebt kunnen lezen, maakt het rapport van Deputaten melding van de mening van sommigen onder hen, die deze gemeenten in de toekomst voor de keuze zouden willen stellen tot welk kerkverband ze uiteindelijk willen horen. Maar deze wat terloopse opmerking heeft op de synode opvallend veel aandacht ontvangen.

Blijven praten

De minderheid van de Chr. Geref. Deputaten ging in de rapportage en evaluatie van de gesprekken met ons een heel eind met de meerderheid mee. Maar in de taxatie van het één en ander kwam men toch tot een duidelijk eigen positiebepaling. Dat resulteerde ook in andere voorstellen. Zo achtte ook de minderheid het moment gekomen, dat het gesprek over de toeëigening van het heil inderdaad moest worden beëindigd. Weliswaar stelden ook zij vast, dat de verschillen op dit punt waren blijven bestaan en dat het niet te verwachten was dat ze ooit zouden worden weggenomen. Maar men was van oordeel, dat de aard van de verschillen geen struikelblok voor kerkelijke eenheid vormt. Hoeft dit dus inderdaad geen gesprekspunt meer te zijn, op andere punten blijft volgens de minderheid van Deputaten een gesprek wel zinvol. En dan wordt het funktionseren van ons AKS genoemd, ons besluit het diakenambt voor zusters open te stellen als ook onze visie op de relatie tussen Schrift en confessie. Overigens stuurt de minderheid er op aan, het gesprek met onze kerken meer aan de basis te laten plaatsvinden, dus in de plaatselijke gemeenten zelf.

Ook de minderheid vraagt aandacht voor de positie van de samenwerkingsgemeenten. Maar het kader waarbinnen dat gebeurt is meer die van pastorale zorg voor deze kerken, die door de stagnerende samenwerking op landelijk niveau uiteraard in grote spanning kunnen komen, met name naar het Chr. Geref. kerkverband toe. Overigens is het veelzeggend en misschien ook haast wel onvermijdelijk, dat deze samenwerkingsgemeenten eigenlijk slechts van-

uit de eigen Chr. Geref. optiek bekeken worden. De minderheid van Deputaten vraagt nl. aandacht voor de samenwerkingsgemeenten „opdat de band van deze gemeenten aan het eigen kerkverband blijve bewaard”. Of zou bij de woorden 'eigen kerkverband' misschien zowel aan het Chr. Geref. als aan het Ned. Geref. kerkverband gedacht zijn? Gelet op wat zowel door de meerderheid als door de minderheid van Deputaten als punten van verschil te berde is gebracht, wil ik achtereenvolgens nog iets zeggen over het item van de toeëigening des heils, onze visie op de relatie tussen Schrift en belijdenis, de ontwikkelingen inzake het AKS, de implicaties van het besluit om zusters toe te laten tot het diakenambt en de positie van de samenwerkingsgemeenten.

Toeëigening des heils

In mijn toespraak tot de synode heb ik als klacht geuit, dat we nog steeds geen uitsluitel ontvingen over de vraag of onze visie op deze zaak binnen of buiten de grenzen van Schrift en belijdenis valt. Terwijl dit toch ook voor de Chr. Geref. kerken zelf bijzonder onbevredigend moet zijn, omdat al diverse synoden er op hebben aangedrongen in dezen een helder advies te geven, zodat de synode tot een duidelijke uitspraak kan komen. De meerderheid van Deputaten ontwijkt echter een antwoord op deze

vraag door te stellen, dat het vrijwel onmogelijk is om de gebleven verschillen zo te formuleren, dat wij ons in die formulering herkennen. Maar, zo vraag ik mij dan af, waren die verschil-

**als met de termen
de zaak verdwijnt,
dan staat het
met de zaak
niet zo best**

len al niet zeer herkenbaar geformuleerd in de Gemeenschappelijke Verklaring van 1975. En is daar in al die twintig jaar ook maar iets aan toegevoegd in de samensprekingen? Het Deputatenrapport noemt overigens zelf als belangrijkste verschil de visie op de relatie tussen Gods soevereiniteit en de menselijke verantwoordelijkheid, waarbij h.i. de weegschaal bij ons steeds weer doorslaat naar het laatste, met het dreigende gevaar van Remonstrantisme. Nu, afgezien van de taxatie ervan is daarmee dit verschil tussen ons ook voor ons toch wel degelijk heel herkenbaar geformuleerd.

Ter synode werd wel aan de Deputaten gevraagd hoe men tot dit oordeel komt, omdat men de onderbouwing daarvan gemist had. En dat is inderdaad ook het grote probleem van onze Kommissie. Men stelt wel, dat wij de

menselijke verantwoordelijkheid overaccentueren, maar men bewijst dat niet uit de stukken. Want daaruit zijn ook heel andere geluiden op te vangen.

Als Ds. Den Butter als woordvoerder van de meerderheid van Deputaten op de synode het geloof zowel een gave als een opgave noemt, zal dat van onze zijde onmiddellijk van harte worden beaamd. Hij stelde vast, dat als van hun kant het geloof als gave werd benadrukt, bij ons uit angst voor lijdelijkheid het geloof als opgave werd beklemtoond. Je kunt echter met evenveel recht zeggen, dat bij elk accent onzerzijds op geloof als opgave aan hun zijde uit angst voor remonstrantisme het geloof als gave werd onderstreept. Maar illustreert dat niet, dat we in dezen elkaar nodig hebben en elkaar juist zo prachtig kunnen aanvullen om te voorkomen dat we in eenzijdigheden vervallen? In het verleden is ook van onze kant meer dan eens verklaard, dat we op dit punt onze winst hebben gedaan met wat ons van Chr. Geref. zijde is voorgehouden. Maar een blik in onze geschiedenis leert overduidelijk, dat deze verschillen in accent in de kerken van de Reformatie altijd recht van bestaan naast elkaar hebben gehad. In dit kader is het overigens opvallend, dat men in de richting van de vrijgemaakten, met wie men zeer indringend over dezelfde zaken gesproken

Pastorale notities

Bezoek

„O – bssoek!” zucht Kaa, de slang – in de prachtige tekenfilm Jungle Book. Hij zit boven in de boom, alleen zijn staart hangt naar beneden. Shere Khan, de tijger, trekt er even aan zoals je aan een deurbel trekt. „Ding-dong”, klinkt het dan ook. En dit brengt Kaa dan tot de verzuchting: „O, bssoek!” Shere Khan heeft namelijk een appeltje met hem te schillen: „Ik wou even met je komen... bómen”. En zoiets schikt niet altijd even goed. Wat zeg ik? Het komt soms heel erg slècht uit. Natuurlijk zou Kaa nooit 'een klein iemand' kwaad doen. Maar het mensenjong hééft hij al gehypnotiseerd. Het opeten ervan is slechts een kwestie van tijd: „Kaa laat je eeuwig... sslapen”. Het bezoek van de tijger komt dus echt heel ongelegen. Toch herstelt Kaa zich onmiddellijk en roept blij naar beneden: „Ik kom al!”

De slang is immers het listigste van alle dieren des velds – en welke pastoor herkent niet iets van dit serpent in zichzelf?

„O, bezoek!” zucht het jonge domineespaar. Na een afmattende zondag die aan anderen is gewijd: even uitblazen! En ze schuiven de gordijnen in de huiskamer open en doen de lampen uit. „Wij zijn niet thuis”, betekent dit. En ze trekken zich terug in het kleine studeerkamertje boven-achter. Met een boek, met muziek of met alleen maar oog voor elkaar. Echt, mensen, zondag na de preek is het verrukkelijkste ogenblik van de hele week! Eindelijk helemaal vrij. En wie zou hun dit plezier kwalijk nemen? „O, bezoek!” verzuchten de middelbare dominee en zijn vrouw. „Alles goed en iedereen welkom, maar dat stel even níet!” En dus laten ze tot hun spijt weten dat ze vanavond

helaas bezet zijn. Of, maken ze tot beider genoegen een lange, lange wandeling. En wie zou hun deze vrijheid misgunnen?

De grote baas in elk geval niet. „Laten we er even uitbreken – uit, goed voor u!” klonk het toen en velen kwamen en gingen en ze zelfs geen tijd hadden om te eten. Maar toen ze er uitgebroken waren en zoveel stuurloze mensen zagen, werd de grote baas zelf met ontferming over hen bewogen. Zo leerden de dominee en de dominese in de loop der jaren ook blij „Ik kom al!” te roepen. Ze ontdekten namelijk dat het voor niets en niemand goed is om 'nee' te verkopen in de pastorale winkel. 'Nee' mag – als het echt nee is, en daar neemt de goede klant dan ook genoegen mee. Maar 'ja' moet – ja is regel, en daar maakt de goede klant geen misbruik van.

J.H. Veefkind, Amersfoort

heeft en bij wie men op exact dezelfde accentverschillen stuit, geen bezorgdheid over dreigend Remonstrantisme uitte. Integendeel, men stelde in de gesprekken met hen over dit onderwerp grote vorderingen te hebben gemaakt.

Relatie Schrift-belijdenis

Het is van groot belang te weten in welk kader deze relatie in de laatste gespreksronde tussen onze Kommissie en de Chr. Geref. Deputaten ter sprake is gekomen. Op een bepaald moment in onze gedachtenwisseling rondom de toeëigening des heils werd door leden van de Kommissie opgemerkt, dat de zaken in geding wel degelijk ook in onze kerken aan de orde komen en aandacht krijgen. Alleen, zo werd gezegd, zal dat onder ons niet zo sterk gebeuren in termen van de traditie of de confessie. Wij geven er de voorkeur aan zoveel mogelijk de taal van de Schrift zelf te spreken.

Dit stuitte bij de Chr. Geref. broeders op grote verwondering. Wat konden wij er op tegen hebben de taal van de confessie te spreken? En wordt de continuïteit met het verleden niet onder druk gezet als men vermijdt die taal te spreken? Ja, is er niet het gevaar dat met het verdwijnen van de confessionele termen ook de daarmee aangeduide zaken verdwijnen? Eén van de afgevaardigden in Zierikzee vroeg overigens terecht of men moest hangen aan de termen of aan de zaak die daarmee is aangeduid. Want als met de termen de zaak verdwijnt, dan staat het met de zaak niet zo best.

Op de synode verklaarde Ds. Den Butter dat de Deputaten bepaald geschokt waren door sommige uitspraken onzerzijds, die zelfs te erg waren om zomaar in het openbaar genoemd te worden. Toen wij hem in de wandelingen vroegen deze uitermate suggestieve uitspraak eens te onderbouwen, bleek het te gaan om een uitdrukking van Ds. Horsman, die in één van onze kontakten gezegd had, dat in de confessie ook veel 'oude stoffige termen staan'. Daar was werkelijk niet meer mee bedoeld, dan dat we in de belijdenisgeschriften meer dan eens met verouderd taalgebruik te maken hebben, dat daarom bij ons op de preekstoel en in het catechisatielokaal niet meer zo snel gehoord zal worden. Dergelijke uitdrukkingen worden echter gehoord als onbetamelijke gering-schatting van de confessie. Het is eigenlijk bijzonder onbevredi-

gend, dat je als Ned. Geref. vertegenwoordiger op zo'n synodezitting niet de gelegenheid hebt om je tegen zulke onbillijke en eenvoudig weerlegbare beschuldigingen te verdedigen. En ik vind het eerlijk gezegd onvoorstelbaar, dat dit nu officieel als een eventueel nieuw punt van gesprek wordt opgevoerd!

En opnieuw verbaast het me, dat de Chr. Geref. Deputaten wel met óns hierover willen spreken en niet met de vrijgemaakten. Want in het rapport van de gesprekken met hen staat te lezen, dat de vrijgemaakten juist de Chr. Gereformeerden zelfs verweten dat zij teveel vanuit de confessie en te weinig vanuit de Schrift spraken. Een dergelijk verwijt is door ons nooit geuit naar onze Chr. Geref. gesprekspartners toe. En toch vindt men in onze uitspraken aanleiding om het als apart gesprekspunt aandacht te geven. In een laatste en afrondend artikel zal ik nader ingaan op de nog overgebleven zaken. Dan is inmiddels ook bekend welke besluiten de synode van Zierikzee uiteindelijk in dezen genomen heeft.

Noot:

Deputatenrapport pag. 51 onder 'spreekt uit 4.'

Kruimels van de tafel

Hij weet het al

Je Vader weet al wat je nodig hebt, voordat je Hem bidt, zegt Jezus in Matth. 6:8. Dat geeft rust en vertrouwen. Het is niet nodig eerst Gods aandacht te spannen of Hem haarfijn duidelijk te maken wat er aan de hand is. We hoeven Hem niet eerst rijp te maken om naar ons te luisteren of Hem de nodige informatie te verschaffen. Hij weet wat er aan de hand is, wat we nodig hebben en hoe het met ons gesteld is. Hij weet dat nog beter dan wij.

Wij zijn vaak als kleine baby's. Als die ziek zijn, kijken ze hun moeder met grote koortsogen aan en ze huilen van pijn, maar ze kunnen nog niet zeggen waar het pijn doet en wat eraan mankeert. Ze kunnen alleen maar huilen. Als ouders sta je dan machteloos, want wij weten ook vaak niet wat er bij hen aan schort. En omdat zo'n baby nog niet onder woorden kan brengen wat er aan de hand is, zoeken we vaak in een verkeerde richting.

Wij zijn vaak als baby's die niet kunnen zeggen wat er aan de hand is. Gelukkig maar dat God dan niet machteloos staat. Hij kent onze pijn en Hij weet de oorzaak. Hij laat zich ook niet van de wijs brengen, als wij eens een verkeerde plek aanwijzen en een verkeerde oorzaak noemen.

Een prachtig voorbeeld daarvan vinden we in de verlamde die door Jezus genezen wordt. Als de man voor zijn voeten ligt, is zijn onuitgesproken vraag: red me van mijn verlamming; laat me weer gezond mogen worden. En dan zegt Christus: wees niet bang en laat de moed niet zakken; je zonden worden vergeven. Niet je ziekte is je werkelijke nood, maar je zonden. Niet je lichaam maar je hart is er het ergst aan toe. Christus laat zich niet op een dwaalspoor brengen. Zo weet ook God hoe het met ons gesteld is en wat we nodig hebben, nog voordat we iets gezegd hebben.

M.R. van den Berg, Groningen

Bovenaards mededogen

2. De Boeddha's verlichting

P.J. van Kampen, Ede

**Prins Siddharta neemt afscheid van zijn oude leven. Hij stuurt zijn dienaar en paard naar zijn vader terug; ook legt hij zijn juwelen af en snijdt met het zwaard van de dienstknecht zijn haartooi af. Verder ruilt hij zijn kostbare kleding in voor die van een jager. Al zijn bindingen met de wereld en zijn verleden zijn in feite weggeval-
len. De prins is de laatste etappe van zijn zoektocht naar de Verlichting begonnen.**

Spoedig sluit de prins zich bij een paar Hindoe-wijzen aan. Zij leven ascetisch en proberen door consequente versterving de Bron van het Al te leren kennen. Volgens de bronnen is hij de leerling van diverse wijzen geweest; in korte tijd maakt hij zich de leer en meditatie-niveaus van zijn meesters eigen. De gezochte ware kennis en ware verlossing ontgaan hem echter steeds.

Zes jaar lang leeft Siddharta heel ascetisch (een rijstkorrel per dag is soms zijn hele menu!). Dan is Sidd-

***vier edele
waarheden ...
Het lijden,
het ontstaan van
het lijden,
de opheffen
van het lijden en
de weg die tot
de opheffing van
het lijden voert***

harta een skelet gelijk. Een meisje brengt hem te eten, als hij een bad neemt in de rivier. Het voedsel doet hem veel goed. De metgezellen beschouwen dit echter als een moment van zwakheid en laten hem minachtend in de steek. Siddharta is dan ongeveer 35 jaar. Omdat hij inziet dat extreem ascetisch leven hem niet dichterbij de Waarheid brengt, gaat de prins alleen verder. In het Noorden van India gekomen, gaat hij bij volle maan onder een boom zitten.

Al mijn ledematen werden als de knoestige gewrichten van verwelkte klimplanten, mijn billen als de hoof van een os, mijn uitstekende ruggegraat als een serie ballen, mijn ingevallen ribben als de omhoogstekende balken van een instortende hut. Mijn ogen lagen diep in hun kassen, hun pupillen fonkelden als water in een diepgelegen bron. Zoals een onrijpe pompoen verschrompelt en in de hete wind krult, zo verging het mijn schedel. Als ik dacht: 'Ik zal de huid van mijn buik aanraken', raakte ik ook de huid op mijn wervelkolom, aangezien de huid van buik en rug tegen elkaar lagen. De haren die aan de wortels wegrotten, vielen van mijn lichaam af, als ik mijn ledematen streelde.

Majjhima Nikaya. 245-6¹

Hij is nu bijna een Boeddha, een Verlichte. De boom in kwestie is later als de 'Boom der Verlichting', de 'Bo Boom' of 'Bodhi Boom', vereerd.

De Verlichting bereikt

Tijdens zijn dagenlange verblijf onder die boom staat hij oog in oog met 'de verzoeker'.

Die ervaring doet wel denken aan de verzoeking van Christus in de woestijn.

Volgens de bronnen is hij door Mara aangevochten, de demon van onwetendheid en dood. Bij het zien van de prins in een houding van concentratie en meditatie, een mens die zich nu niet laat afbrengen van het vinden van de Waarheid, weet Mara dat deze bijna tot volkomen Verlichting gekomen is.

Daarom tracht Mara Siddharta zover te krijgen dat deze zijn zoektocht opgeeft. Het eerste wapen dat hij hanteert is intimidatie. Als dat geen effect heeft, wil Mara de ernstige Waarheidszoeker voor sensuele bekoring laten vallen, maar dat is vruchteloos. Ook andere verzoeken brengen de Boeddha-in-wording niet uit zijn evenwicht.

Vervolgens moet de prins bewijzen dat hij op de Verlichting recht heeft. De prins antwoordt dat hij zich in talloze levens de verdienste heeft verworven om die nu te ontvangen. Wanneer Mara hem dan uitdaagt dan voor dit alles eens getuigen aan te voeren, strekt, volgens de overlevering, de prins zijn arm uit en legt zijn hand op de aarde. „De aarde is mijn getuige”, zegt hij. Een ver en diep gerommel dat

uit de aarde opkomt bevestigt de juistheid van zijn uitspraak.

Dan wordt de prins de Verlichting deelachtig! In zijn nieuwe Ontwaakte Staat ziet hij het diepste wezen van het bestaan. Hij ziet dat lijden het hele leven doortrekt. Hij weet hoe dat lijden ontstaan is en ook hoe er een einde aan dat lijden kan komen. Hier, op deze plek onder de Bodhi-boom, herkent hij de Weg die hij de mensheid voortaan wijzen zal. Hier ziet hij in hoe levende wezens van lijden verlost kunnen worden en wijst hij hun de weg naar 'verlossing', naar **Nirvana**.

De laatste verzoeking

Is het, nu Boeddha de staat van gelukzaligheid bereikt heeft, dan niet verreweg het beste dat hij nu, op dit moment, van het leven afscheid neemt? Dat is de inblazing van Mara. Hij heeft de noodzaak om zelf opnieuw geboren te worden overwonnen, kan nu zonder probleem het Nirvana binnengaan en de mensen, die immers toch niet van hem zullen willen weten, aan hun lot overlaten.

Ook deze verleiding wordt echter door de Boeddha weerstaan.

Voor al door de Mahayana School van het Boeddhisme, wordt de keuze van de Boeddha om onder de mensen op aarde te blijven, als een moment van beslissende betekenis beschouwd. De godenwereld verkeert in even grote spanning als het de mensenwereld moet bezighouden.

„Na het ogenblik van zijn Verlichting bleef de Boeddha onder de Bodhi Boom (de Boom van de Verlichting) en ook op andere plaatsen in de nabijheid mediteren. Na enige tijd overwoog hij of hij de Dharma aan anderen zou onderwijzen. 'Het is te diep en te moeilijk om te worden onderwezen', dacht hij. 'Het gaat teveel in tegen koppige en alles doortrekkende

begoocheling. Een wereld die zo totaal gebonden is door alle bindingen, die zo gewend is te leven in wellust en agressie, heeft teveel stof in de ogen om ooit de waarheid, die zich aan het zicht onttrekt, te kunnen waarnemen.' De Gezegende besloot daarom geen onderricht te zullen geven. Hij zou er het zwijgen aan toedoen.

Toen besefte de god Sahampati het besluit van de Boeddha. Hij verscheen voor de Gezegende; met de handpalmen bijeen smeekte hij uit naam van alle wezens om 'het wiel van de Dharma' toch op gang te brengen. Hij hield een vurig pleidooi dat er vele waarachtige zoekers van de waarheid waren die slechts weinig stof in de ogen hadden. Dezen zouden in staat zijn de Dharma in alle subtiliteit en diepte te ontwaren. 'Als u hun slechts onderricht', zei hij, 'zult u talloze wezens uit de kringloop van het lijden kunnen verlossen.'

Toen op deze wijze een beroep op hem werd gedaan, werd de Boeddha met ontferming bewogen. Hij stemde met het verzoek van de god in door te zwijgen en toen hij wist dat hij verhoord was, maakte Sahampati een buiging en verdween.¹² Sahampati is overigens ook bekend als de (Hindoe) god Indra.

De rondtrekkende Verlichte Meester

Als de Boeddha van zijn plaats onder de Bodhi-boom opstaat, brengt hij de waarheid die hij bij zijn Verlichtingservaring heeft ingezien. De eerste verkondiging van de Boeddha, waar hij de Dharma (zijn heilsleer) uiteenzet, vindt plaats in een hertenkamp bij Saranath in de omgeving van Benares, de heilige stad van de Hindoes aan de rivier de Ganges.

In de traditie staat die verkondiging bekend als "de toespraak over het in beweging brengen van het Wiel van Dharma".

Thema is **de Vier Edele Waarheden** en **het Edele Achtvoudige Pad**:

„Dit, monniken, zijn de vier edele waarheden. Welke vier? Het lijden, het ontstaan van het lijden, het opheffen van het lijden en de weg die tot de opheffing van het lijden voert. Wat nu is lijden? Geboorte is lijden, ouderdom is lijden, ziekte is lijden, en dood, de vereniging met wat ons onaangenaam is en de scheiding van wat ons lief is is lijden. Als men iets wenst en nastreeft en het niet krijgt, dat is lijden. Kortom, de vijf categorieën die tot hechten aanleiding geven worden lijden genoemd, lijden.

Wat is nu het ontstaan van het lijden? De dorst die steeds een nieuw bestaan zoekt, die met vreugde en hartstocht gepaard gaat, die dan hier, dan daar behagen in schept, dat noemt men het ontstaan van het lijden.

Wat is nu de opheffing van het lijden? De dorst, die steeds een nieuw bestaan zoekt, die met vreugde en hartstocht gepaard gaat, die dan hier, dan daar behagen in schept, die verwekt en tot het bestaan terug roept, die dorst geheel en al zijn hartstocht ontnemen en hem opheffen, dat noemt men de opheffing van het lijden.

Wat is nu de weg die tot de opheffing van het lijden voert? Het edele achtledige pad, te weten: de juiste mening, de juiste bedoeling, het juiste woord, de juiste daad, het juiste leven, de juiste inspanning, de juiste waakzaamheid, de juiste geestesconcentratie.

*Dat noemt men de weg die tot opheffing van het lijden voert. Dit, monniken, zijn de vier edele waarheden.*¹³

Als zijn vijf vroegere metgezellen deze leer meteen aanvaardden worden ze formeel als leerlingen van de Boeddha aangenomen. Ze ontvangen een soort 'wijding' tot 'bhikku', bedelmonnik. „Kom, bhikku", zegt de Boeddha tegen zijn eerste leerling Kaundinya. Vanaf het eerste moment zijn er velen die Boeddha's weg horen en die willen begaan. Vooral veel mensen uit de lagere kasten en de kastelozen voelen zich door de leer aangetrokken, omdat de Boeddha geen scherpe kasteverschillen erkent.

Vijfenvertig jaar lang gaat de Boeddha als bedelmonnik het land door. In de oude verhalen horen we van zijn goedheid, eenvoud, liefde voor mensen en 'mededogen'. Hij deelt in alles het leven van zijn eerste zestig volgelingen (binnen drie maanden na de Ontwaking had hij die verworven), die als zendelingen waren uitgestuurd. Zijn leerlingen gaan rond, prediken de **Dharma**, de Leer van de Boeddha en winnen velen voor de **Sangha**, de orde die de Boeddha gesticht heeft. Om toe te treden moeten kandidaten hoofdhaar en eventuele baard afscheren; ook moeten ze een speciaal, vaak saffraankleurig, gewaad aantrekken en ze moeten de volgende verklaring afleggen:

„Ik neem mijn toevlucht tot de Boeddha.

Ik neem mijn toevlucht tot de Dharma. Ik neem mijn toevlucht tot de Sangha."

Die formule moeten ze tot driemaal toe herhalen.

Ook zijn eigen zoon, Rahula, nu zeven jaar oud, komt z'n vader bezoeken.

„De Gezegende omhelsde de jongen niet méér dan zijn andere bloedverwanten, maar toch zei Rahula: 'Het voelt goed om zelfs maar in uw schaduw te staan.' Later voegt de jongen zich bij de orde."

Welwillende volgelingen die 'in de wereld blijven' schenken de Boeddha ruimte voor de eerste 'kloosters' en ook de eerste verblijfplaatsen voor de moessontijd, die in India voor hevige slagregens kan zorgen en soms veel misère veroorzaakt. Het is opmerkelijk dat de Boeddha opdracht geeft aan zijn monniken om in 't regenseizoen binnen te blijven. Allerlei wormen, torren en andere insecten worden juist dan, als de grond week wordt, actief en mogen niet door mensen worden vertreden.

Pari-nirvana

Het laatste uur van de Boeddha slaat, als hij met de leden van zijn Sangha op bezoek gaat bij een goudsmid Chunda.

Hij kiest alleen voor zich een heel speciaal soort varkensvlees; na een paar uur lijdt de Boeddha plotseling aan hevige maagproblemen en hij spuwt bloed. Met Ananda gaat hij naar de plaats Kusinagara.

Hij geeft opdracht dat zijn trouwste leerling naar Chunda moet gaan, die wellicht vol wroeging en vertwijfeling tobt, omdat de Meester door zijn voedsel zo doodziek geworden is.

Na zijn definitieve overgang naar Nirvana klonk er volgens de traditie, een diep gerommel in de aarde en het geluid van zware donder in de hemelen.

Noten:

1. *Majjhima Nikaya*. 245-6. Dit is een van de geschriften uit de Boeddhistische Canon. Geciteerd uit John Snelling. *The Buddhist Handbook. A Complete Guide to Buddhist Teaching and Practice*. Rider. London. 1987.

2. Bercholz & Kohn. *Entering the Stream. An Introduction to the Buddha and his Teachings*. Rider. London. 1994. p.18

3. Ik volg hier de vertaling in de inleiding van *De Grote Weg naar het Licht. Mahayana. Een Keuze uit de Literatuur van het Mahayana-Buddhisme*. Uit het Sanskrit vertaald en toegelicht door J. Ensink. Wetenschappelijke Uitgeverij, Amsterdam. 1973. pp.12-13.

Bij Uitgeverij Boekencentrum verscheen onlangs een boek van Pieter van Kampen over het Boeddhisme, Liefde tot de Leegte.

Goede tijden, winkel-tijden?

J.J. Oostenbrink, Utrecht

De zondag was, als rustdag, tot voor kort een vrij 'rustig bezit'. Maar opvattingen kunnen veranderen. Wat in het verleden vanzelfsprekend was behoeft dat nu niet meer te zijn. Ontwikkelingen als hier bedoeld kunnen zich soms heel snel voltrekken. Dat is ook nu het geval. Bovendien geschiedt dat langs verschillende wegen. De meest recente voornemens van het kabinet m.b.t. de zondag liegen er niet om. Inzet is dan niet meer de mogelijkheid van openstelling van winkels voor een (beperkt) aantal zondagen. Het nieuwe plan om de Winkelsluitingswet te vervangen door een Winkeltijdenwet zal veel ingrijpendere consequenties kunnen hebben. De wijziging van de naam - Winkelsluitingswet wordt Winkeltijdenwet - maakt duidelijk dat ook de geestelijke achtergrond van de wet een andere is.

Langs verschillende wegen

Het is nog maar kort geleden, dat er acties gevoerd werden tegen verruiming van de openstelling van winkels op zondag. Handtekeninglijsten gingen rond. Kerkeraden werden benaderd. Gemeenteraden kregen het verzoek niet mee te werken aan de mogelijkheid die de Winkelsluitingswet sinds kort bood om de winkels toch op een beperkt aantal zondagen per jaar open te stellen. Maar er is meer. Ook de Arbeidstijdenwet zal worden gewijzigd. Met de bedoeling dat werken op zondag zal zijn toegestaan als de 'bedrijfsomstandigheden' daartoe aanleiding geven. En sinds kort ligt er bij de Tweede Kamer een ontwerp 'Winkeltijdenwet'. Er is dus wel, wat je zou kunnen noemen, 'werk aan de winkel'.

Winkeltijden

Als het aan het - paarse - kabinet ligt zal de Winkelsluitingswet worden vervangen door een Winkeltijdenwet. Dat voorstel wordt dan gedaan, zo kan men lezen, vanwege „maatschappelijke ontwikkelingen en de behoefte aan vermindering en vereenvoudiging van regels”. Het eerstgenoemde argu-

ment spreekt op het eerste gezicht wel aan; het tweede argument doet het natuurlijk altijd goed. Verderop in de toelichting wordt dan gewezen op o.a. de 'economische groeidynamiek', de 'moderne arbeids- en leefpatronen' en de benodigde 'vernieuwingskracht'. Ontwikkelingen, die eveneens om een drastische wijziging zouden vragen. Vanuit het Interkerkelijk Contact in Overheidszaken (het CIO) is er bij de hoorzitting van de Tweede Kamer op gewezen, dat het bepaald niet gaat om een (vanzelfsprekende) aanpassing, maar om een heel fundamentele keuze. Hier wordt gekozen, aldus het CIO, voor een verandering van de inrichting van de samenleving. Hier wordt gepleit voor een wijziging, die niet goed is. Wat is namelijk het geval? Het begin lijkt weliswaar vrij onschuldig. Het uitgangspunt is een duidelijk verbod om een winkel op zondag en op bepaalde feestdagen voor het publiek open te hebben. Die inzet wordt even later echter grondig onderuit gehaald. Een gemeenteraad zal, als dit ontwerp wet zou worden, dat verbod op zij kunnen zetten. Bescherming van de zondag is er dan nauwelijks meer bij. Bijbelse, religieuze, maatschappelijke en sociale motieven moeten het afleggen tegen - niet altijd deugdelijke - economische argumenten.

Economische motieven

Zo wordt betoogd, dat de voorgenomen wijziging de werkgelegenheid zou bevorderen. Dat klinkt natuurlijk aantrekkelijk. Of het waar is, is een andere zaak. De praktijk in Zweden, waar al meer dan 20 jaar geleden tot een dergelijke verruiming werd overgegaan, wijst uit dat een en ander

daar juist leidde tot een daling van het aantal (kleinere) winkels en niet tot een uitbreiding van het aantal arbeids-

**Hier wordt gekozen
voor een
verandering
van de inrichting
van de
samenleving**

plaatsen. Ook bij andere argumenten kan men kritische vragen stellen. Zo zou het voorstel leiden tot prijsverlagingen, de flexibiliteit bevorderen en zelfs de eenzaamheid bestrijden. Het zijn stuk voor stuk argumenten, die nog al twijfelachtig zijn. Een flexibele arbeidsmarkt leidt nog niet tot economische groei, zo kon men vorig jaar in een universitair onderzoeksrapport lezen. Maar er zijn ook andere aspecten, die tot voorzichtigheid manen. Werknemers en sollicitanten zullen de vraag krijgen om op zondag te gaan werken. Een vraag die zeker niet altijd vrijblijvend zal zijn. Bovendien zal een positief antwoord op die vraag weer

leiden tot een verdergaande individualisering binnen het gezin en dus ook van de samenleving en tot een toeneemende afbraak van de zondag. Trouwens, zelfs voetbalbonden zullen zich met dit voorstel niet gelukkig voelen.

Per gemeente

De voorstanders van het wetsontwerp zullen er op wijzen, dat (de meerderheid van) de (plaatselijke) bevolking zo immers zelf zijn keuze zal kunnen maken. De gemeenteraad beslist immers? Kleinere gemeenten, waarin de meerderheid van de bevolking de zondag nog hoog houdt, kunnen zo immers zelf hun voorkeur laten gelden? En zou men van christelijke kant, als het kabinet dat vrijgeven van de zondag zelf voor het hele land had voorgesteld, niet juist een voorstel hebben kunnen verwachten, om dat door de gemeenteraden te laten beslissen? Om op plaatselijk niveau toch nog iets van die zondagsrust te redden? En natuurlijk is dat ook zo.

Enkele vragen

We praten en schrijven tegenwoordig wat meer over 'normen en waarden'. Terecht. Beslissend is daarbij echter over welke normen en waarden we het hebben. En welke het belangrijkste zijn. Natuurlijk zul je in gevallen als hier bedoeld ook met economische normen en waarden mogen en moeten rekenen. Maar er is wel meer. Er zijn ook andere en zelfs meer belangrijke normen en waarden, die ook een wetgever niet ongestraft kan negeren. Van veel respect voor de zondag, zowel in zijn religieuze als in zijn sociale betekenis, getuigt het wetsontwerp in ieder geval niet. Bijbelse noties en normen scoren niet erg hoog. Het is goed om in dat kader van onze kant uit uitdrukkelijk te (blijven) stellen, dat ook een overheid binnen de haar gegeven grenzen haar taak heeft te vervullen 'coram Deo', voor het aangezicht van God. Of ze dat nu erkent of niet. Een andere vraag is – en dat is dan een vraag, die op ons afkomt – hoe wij die zondag beleven en te beleven hebben. Zondagsheiliging heeft niet alleen te maken met een heel oud gebod maar is ook een opdracht voor de jaren na 1995. Ook in een maatschappij, een samenleving, die sterk verandert. Het wetsontwerp maakt niet alleen duidelijk, dat er ontwikkelingen zijn, die ons alle redenen geven voor een nadere bezinning, maar ook dat er bij de vorming van het laatste kabinet toch bepaalde wissels werden gepasseerd.

Boekbespreking

Waagstukken

Vorig jaar schreef ds Kranenburg in *Opbouw* iets over de prediking n.a.v. 50 jaar Vrijmaking. Over de prediking waar hij zelf door gevormd werd en over het niemandsland tussen exegese en preek, waar je als prediker door heen moet. Tegelijk gaf hij ook een kritische beschouwing over de prediking in onze kerken. Heeft hij zich daarmee niet op glad ijs begeven? Door de prediking in onze kerken zo kritisch tegen het licht te houden? Nu heeft ds Kranenburg een bundel preken laten uitgeven met de intrigerende titel 'Waagstukken'. Met deze titel sluit hij aan bij de beschouwing die hij in *Opbouw* gaf over het boven aangehaalde niemandsland. Het maken van een preek is in zoverre een waagstuk, dat de prediker die in de uitleg het licht van de Schrift ontsteekt, ook geroepen is om aan te geven wat er met geboden uitleg hier en nu zoal gedaan kan worden. Hij kan dat slechts voorbeeldsgewijs. Hij geeft aan wat hij zelf met het betreffende bijbelgedeelte zou willen doen, in de hoop de hoorder, c.q. de lezer te helpen en te stimuleren om eigen toepassingen te vinden. En daarbij moet de prediker iets wagen. U zult bij het lezen van deze preken ontdekken dat Kranenburg zijn uitgangspunt trouw is gebleven. Hij slaagt er m.i. heel goed in het Woord zo bij zijn hoorders te brengen, dat zij er mee uit de voeten kunnen. De rol van de prediker is die van uitlegger en ontvanger tegelijk. Hij gaat zelf door dat niemandsland heen en gaat vervolgens tussen z'n hoorders inzitten. De hoorder/de lezer vindt bij Kranenburg daarom ook weinig apodictische uitspreken in de trant van: 'zo spreekt de Here', dat als een machtswoord vanaf de kansel de gemeente wordt

ingeslingerd. Niet dat hij bang is om met gezag te spreken, maar dan moet wel zonneklaar zijn dat de Schrift daartoe noodzaakt. Er zijn situaties waarin je er niet omheen kunt te zeggen: „Dit beveel ik niet, maar de Here". Heel sterk vind ik de wijze waarop hij elke keer de brug weet te slaan van de Bijbel naar onze situatie. Of liever gezegd: hij neemt z'n hoorders/lezers mee in dat grote verhaal van God. Ook dat is een opvallende trek in deze preken. Kranenburg neemt zijn hoorders (hun verhaal, hun vragen) volkomen serieus, maar benadrukt ook elke keer, dat hun verhaal ingepast mag en kan worden in dat grote verhaal van God. Hij roept z'n hoorders op om de vragen die ze hebben te relateren aan de belangrijkste vraag, die gesteld moet worden; 'Wat dunkt u van de Christus'. O.a. in de preek over 'het lege huis' (Matt. 12:43-45) wordt dat heel indringend aan de orde gesteld. De voorlaatste vragen mogen niet de laatste vragen worden. In zijn preken neemt Kranenburg op verhelderende wijze afstand van een exemplarische prediking, waarin het unieke van een bijbels persoon wordt afgevlakt. Ik denk bijvoorbeeld aan de preek over Judas. Maar het sterkst komt dat naar voren in de preken over Christus en zijn lijden. Het unieke van Christus' sterven wordt op een krachtige wijze verkondigd in de preek over de kruisiging. Hij blijft in zijn lijden voor ons onnavolgbaar. „En niemand mag in de strijd om gerechtigheid naar Hem wijzen alsof hij Zijn navolger is. Niemand mag zijn kruis naast het Zijne neerzetten." Er valt nog wel veel meer te zeggen. De lezer moet dat zelf maar ontdekken. Ik heb heb er mijn winst mee gedaan, en wens dat ook anderen toe. Een goede bundel met bemoedigende preken, die prikkelen tot overdenking. Van harte aanbevelen.

J.Kranenburg, *Waagstukken*, 107 blz., f 18,90. Kok Voorhoeve ISBN 9029712864
Kampen, J. Bouma

Ik wil horen wat de Heere spreekt (Psalm 85:9)

Een zeker man ging naar de kerk om te horen wat de dominee zou zeggen, maar wat de dominee zei paste niet bij zijn leven. Slechts een enkele keer hoorde de man bekende klanken die hem verwarmden, maar meestal kwam hij kil en verdrietig de kerk uit. Hij werd niet opgebouwd in zijn geloof. Het zat hem geweldig dwars en hij praatte erover met anderen. Die konden hem niet helpen, want zij die hem begrepen, hadden hetzelfde probleem met de dominee en zij die wel opgebouwd werden door de woorden van de dominee, zagen het probleem niet. De man praatte erover met de dominee. Ook dat bracht geen uitkomst, want de dominee wilde niet zeggen wat de man wilde horen en bleef maar herhalen wat voor de man onbegrijpelijk was. Het was een beetje een onnozele dominee namelijk. Toen de man ten einde raad was, omdat hij zijn geloof zag wegwijnen, klaagde hij erover tegen God. God zei: „Ga aanstaande zondag naar de kerk en luister naar wat Ik zeg." „Zult U zelf spreken?" vroeg de man. „Hoe?" ... „Luister goed naar alles wat je hoort, naar de preek, de liederen, de gebeden en je zult weten wat Ik zeg. Daarna vertel je de dominee wat je gehoord hebt." De man kon nauwelijks wachten tot het zondag was en ging, bevend van spanning en verwachting, naar de kerk. Warempel, toen sprak God. De man hoorde Zijn stem in de liederen, in de gebeden, ja zelfs in de preek. Na de dienst wachtte hij de dominee op en vertelde hem ontroerd wat hij gehoord had. De dominee was diep getroffen. „Tjonge", zei hij, „dat u dat erin gehoord hebt. Inderdaad, dat heb ik willen zeggen." „U?" zei de man verbaasd.

Jeannette

Voor wie zich niet meer staande kan houden...

Verslag van de Centrale Diakonale Conferentie te Amersfoort over 'asielzoekers en diakonaat'.

L.A. van Baardewijk, Amersfoort

De diaken en de asielzoeker, daarover ging de Centrale Diakonale Conferentie die 28 oktober jl. te Amersfoort gehouden werd. Die twee hebben wat met elkaar te maken, kun je concluderen zonder hoongelach te verwekken. Want de diaken is er voor „de broeder die zich niet staande kan houden”, zei C. Huizinga uit Heerenveen in zijn openingswoord. En de asielzoeker is bij uitstek iemand die zich niet staande kan houden.

Dat bleek wel uit de toespraken van Ineke van Buuren en Helga Bronsveld-Taute die over hun ervaring met asielzoekers vertelden. Hun bijdragen werden voorafgegaan door een toespraak van Pieter van Kampen. Hij vertelde het 'verhaal achter het verhaal': hoe asielzoekers tot hun vlucht komen. Twee van deze drie sprekers zijn lid van de Nederlands Gereformeerde kerk van Ede waar al enige jaren een vluchtelingencommissie actief is. In het middagedeelte van de conferentie deed L. Verheij van de Stichting Ambulante Geestelijke Gezondheidszorg (STAGG) verslag en lichtte het nieuwe beleidsplan toe.

Afscheid

Het openingswoord van C. Huizinga was tegelijk zijn afscheidswoord. Twintig jaar is hij voorzitter geweest van het Centraal Diakonaal Comité en nu maakt hij plaats voor F. van Egmond uit Alkmaar. Volgens Huizinga werkt het comité nogal ondemocratisch door zich zelf aan te vullen, maar die procedure gaat veranderen. In zijn afscheidswoord legde Huizinga het accent minder op veranderen dan wel op bewaren en behouden. „De geest van de tijd wil ons doen geloven dat we nieuwe dingen moeten zeggen, willen we überhaupt nog gehoord worden. Maar ligt de essentie van het

kerk-zijn niet in het bewaren van wat ons werd overgeleverd?” Huizinga noemde ook het diakonaat als essentie van het kerk-zijn. „Weet u waarom er diakenen zijn? Omdat de dood zich in de tijd genesteld heeft. De dood is een oordeel, maar de barmhartigheid overwint het oordeel, glansrijk. De diaken is er voor „de broeder die zich niet staande kan houden” (Leviticus 25). En God wil dat Zijn kinderen staan, opstaan. Denkt u nu niet dat u zelf staat? Er is maar een oplossing: u moet eerst zelf op de knieën.”

Wereldwijde volksverhuizingen

De nieuwe voorzitter van het Centraal Diakonaal Comité, F. van Egmond, ging na deze toespraak over naar het thema van de conferentie: de diaken en de asielzoeker.

God wil dat Zijn kinderen staan, opstaan

Pieter van Kampen kreeg het woord en hij plaatste het onderwerp in een mondiaal kader. De bevolkingsgroei die de wereld nu meemaakt, leidt tot een enorme concentratie van mensen in grote steden. Maar veel mensen merken dat het in de stad veelal niet beter is dan op het platteland en in een massale volksverhuizing trekken zij over de grens. Deze processen voltrekken zich op een schaal van nooit tevoren en ze zijn onomkeerbaar. Naast deze economische vluchtelingen zijn er ook vluchtelingen die hun land om politieke redenen verlaten. Veel regeringen spelen de nationalistische of de etnocentrische kaart en sluiten daarbij hele bevolkingsgroepen uit. Het zijn juist geregeerders van het eigen land die zoveel beweging op gang brengen. De derde groep die er te onderscheiden is, zijn de vluchtelingen die religieuze motieven hebben om hun land te verlaten. De wereldreligies zijn stuk voor stuk

bezig met een come-back en dat leidt vaak tot een exclusief fundamentalisme. Van Kampen noemde het dramatisch dat het Midden-Oosten waarin 2000 jaar geleden het evangelie begon, nu dreigt verlaten te worden door christenen. Dit alles leidt tot de vraag: wat is onze verantwoordelijkheid nu al deze mensen aan onze grenzen staan?

Van Kampen herinnerde zijn gehoor eraan dat Nederland in de 16e en 17e eeuw relatief meer vluchtelingen heeft opgevangen dan wij doen. De Nederlandse cultuur is verrijkt door die toevloed van protestanten uit de zuidelijke Nederlanden, joden uit Portugal en calvinistische hugenoten uit Frankrijk.

Het vluchtelingenprobleem is dus niet nieuw. Bovendien geeft het ongekende mogelijkheden. Moslims bijvoorbeeld zijn in onze asielzoekerscentra opener voor het evangelie dan ze in hun eigen land zijn. Misschien is het Gods plan om mensen naar onze steden te brengen, vroeg Van Kampen zich af.

Asielzoekers in Nederland

Ineke van Buuren vertelde welke weg een asielzoeker doorloopt als hij in Nederland aankomt. Allereerst komt een asielzoeker bij een 'Aanmeldcentrum' (AC in Zevenaar of Rijsbergen). Daar verblijft iemand maximaal 24 uur en wordt bepaald of asiel aangevraagd mag worden.

Als asiel aangevraagd mag worden, komt het 'Onderzoek en Opvangcentrum' (OC) in beeld. Dit duurt 1 tot 5 maanden en als ook dit nadere gehoor positief uitvalt, volgt het 'Asielzoekerscentrum' (AZC).

Een asielzoeker krijgt na 20 maanden (in de toekomst duurt dat langer) een woning toegewezen. Deze lange weg van onderzoek en juridisch geharrewar, maakt asielzoekers erg kwetsbaar. Dat is voor een diaken die zich bezighoudt met asielzoekers belangrijk om te beseffen. Asielzoekers hebben vaak een schuldgevoel omdat zij het er beter hebben afgebracht dan anderen.

Er is angst voor het thuisland, de familie en voor de onbekende Nederlanders. Dat maakt asielzoekers vaak erg wispelturig: de ene keer vol hoop, de andere keer wanhopig. Soms vertellen asielzoekers niet het hele verhaal. Dat kan voor ons gevoel onbetrouwbaar zijn, maar ze hebben tijd nodig om ons te vertrouwen.

Bij christenen uit moslimlanden is er bovendien vaak een overspannen verwachting van het 'christelijke' Nederland.

Vluchtelingencommissie

Hoe kom je nu als diakonie in contact met vluchtelingen? Ineke van Buuren

De diakonie heeft als taak de kwetsbaren bij te staan

wees op het bestaan van begeleidingscomite's in de AZC's. Daarin participeren ook kerken. Verder is het mogelijk om met vrijwilligerswerk mee te doen of via de directie ingang te krijgen.

In dit alles is het erg belangrijk om duidelijk te zijn in je bedoelingen. Helga Bronsveld-Taute besprak de vraag: bij wie ligt de taak om vluchtelingen op te vangen? De evangelisatiecommissie is minder gunstig omdat evangelisatie in een AZC niet toegestaan is. De overheid is daar streng in, omdat veel vluchtelingen hun land uit politiek-godsdienstige motieven hebben verlaten.

De diakonie heeft als taak de kwetsbaren bij te staan en zij is dus geschikt om activiteiten te stimuleren en te initiëren. Ook is te denken aan een aparte vluchtelingencommissie. Concreet is er veel te doen. Helga Bronsveld-Taute wees op de volgende zaken: vervoer van huis naar kerk, vertaling van de diensten, koffiedrinken, christelijke literatuur, bijbelstudie, culturele avond, gastgezinnen, zorg bij overdracht aan nieuwe gemeente. Zij gaf de diakenen een lijst mee met adressen waar materiaal voor asielzoekers te krijgen is.

In de vragenronde viel de naam 'Inlia', een samenwerkingsverband dat juridische hulp geeft aan uitgeprocedeerde asielzoekers en kerken. Dit verband kan door de diakonie aangeschreven worden, hoewel de reactie volgens sommige aanwezigen niet altijd zo geweldig is.

Uit die nuancering bleek in ieder geval

dat veel diakenen al uitgebreid met de asielzoekersproblematiek kennisgemaakt hebben.

STAGG

In de middagsamenkomst kwam de Stichting Ambulante Geestelijke Gezondheidszorg (STAGG) aan bod. De STAGG is 25 jaar geleden op verzoek van de Centrale Diakonale Conferentie gestart en tijdens elke Conferentie legt de STAGG verantwoording af en kunnen de diakenen meeleven met de (nederlands gereformeerde) geestelijke gezondheidszorg. Volgens Verheij blijft er een voortdurende behoefte aan de STAGG te zijn. Nu de stichting 25 jaar bestaat, is er reden om met dank terug te zien, maar ook om naar de toekomst te kijken. Daarvoor is een beleidsplan ontwikkeld dat tijdens de conferentie ook voor de diakenen beschikbaar was. Vanuit een gemeente kwam de opmerking dat de bijdrage van f 9,- per ziel steeds meer een last wordt.

Verheij wees erop dat dat bedrag zeker sinds 1989 bevroren is en dat het misschien een goed idee is om deze diakonale zorg met de gemeente te delen. De onbekendheid met de STAGG zorgt er namelijk voor dat de stichting soms laag op het prioriteitenlijstje komt.

Een idee is om de STAGG uit te nodigen voor een gemeente-avond. Op zo'n avond kan de bekendheid met het werk van de STAGG in de

gemeente vergroot worden. Verheij betoogde dat de STAGG een toegevoegde waarde heeft ten opzichte van de RIAGG's. Samenwerking met andere christelijke hulpverlening is – wat de STAGG betreft – steeds meer welkom.

In het beleidsplan wordt een visie op christelijke hulpverlening gegeven.

„Het specifieke daarvan zit niet in het gebed of in het overnemen van de pastorrol. De grens tussen de taak van de pastor (de predikant of de ouderling) en de hulpverlening blijft moeilijk te trekken. De knelpunten komen vaak wat meer in beeld, maar dat betekent niet dat alles misgaat, in tegendeel!”, zei Verheij.

Toch vond een van de aanwezigen, dat de betrokkenheid bij een gemeentelid dat hulp van de STAGG krijgt, groter zou kunnen zijn. Als een lid lijdt, lijden allen en dat geldt ook als iemand psychisch lijdt. Daarom zou de STAGG-medewerker degene die in behandeling is ook moeten verwijzen naar de pastor.

De STAGG wilde hierin voorzichtig zijn, omdat mensen vaak juist buiten de gemeente dieper willen doorpraten over hun moeilijkheden. Bovendien gaat het vaak om tere zaken die voor de patiënt zelf nog onduidelijk zijn. Het is dan ook voor de gemeente onduidelijk waarvoor zij kan bidden. Evengoed werd dit geluid uit de zaal door de STAGG opgevat als een signaal om verder over na te denken.

Wie een oor heeft, die hore, wat de Geest tot de gemeenten zegt (Openbaring 2)

Een zekere dominee hoorde van gemeenteleden dat ze weinig aan zijn preken hadden. Het deed hem verdriet en verbaasde hem. Elke week was hij uren bezig spittend in het Woord en nog nooit had het hem teleurgesteld. Elke zondag klom hij de preekstoel op met het gevoel: „Ja, dit zegt de Heer.” Maar de mensen verlieten de kerk zoals ze er gekomen waren. Het leek of ze niets hoorden. Het zat de dominee dwars en hij praatte er met anderen over, hij ging boeken lezen over communicatie, maar hij kon niet zeggen wat anderen hem voorzeiden en hij kon wat hij wilde zeggen niet beter zeggen dan hij deed.

Toen, toen hij ten einde raad was, klaagde hij erover tegen God. God zei: „Ga van de week je gemeente in en luister naar de gemeenteleden... Vraag ze niet wat ze van jou willen horen, vraag ze over Mij. Laat ze over hun leven praten, over hun ervaringen met Mij en over hun verlangen naar Mij.” „Wanneer moet ik dan mijn preek maken?” vroeg de dominee. „Laat dat deze week maar eens aan Mij over,” zei God.

De dominee ging de gemeente in. Hij werd er zeer gesticht. En de gemeente met hem.

Jeannette

Het ICS is jarig

H. Algra, Den Helder

Morgen viert het Christelijk Studiecentrum ICS haar 25e verjaardag. Veel Nederlands Gereformeerden (vooral studenten) zijn in aanraking gekomen met het werk van deze stichting.

Voldoende reden dus om twee betrokkenen, de heren A.D. Senf (directeur) en J.M. Mudde (bestuurslid), eens aan de tand te voelen over de afgelopen 25 jaar. Ik heb mijn pen nog niet in de aanslag, of Senf steekt al van wal....

Zin in het bestaan

„Wat de mensen van het eerste uur vooral heeft bewogen is de vraag: hoe kun je in je leven aan elkaar getuigen van de hoop die in je leeft. Waarom hebben we *zin* in ons bestaan? Het ging erom om onder woorden te leren brengen hoe we denken, hoe we geloven. Welke rol speelt het geloof in onze studie en in ons werk? Aan de ene kant bezonnen christenen zich aan het eind van de jaren '60 zich op vormen van evangelisatie, aan de andere kant leefde bij de mensen van het ICS vooral ook de vraag hoe het geloof gestalte krijgt in onze dagelijkse omgeving. Het bijzondere was dat we een aantal jaren later vooral gestimuleerd werden door vragen van mensen 'van buitenaf': wat beweegt jullie als christenen? In de jaren '80 kwamen daar opvoedingsvragen bij: heeft het ICS iemand die ons kan helpen bij de praktijk van de opvoeding? Er groeide behoefte aan reflectie op opvoedingsvragen om morgen verder te kunnen.”

Welke thema's kwamen in de beginjaren van het ICS ter sprake?

Senf: „Thema's als armoede, derde wereld, kernwapens, kernenenergie en techniek speelden in de jaren '60 en '70 een grote rol in de samenleving, maar gelukkig ook onder christenen. Zo startte er vanuit natuurwetenschappelijke hoek een kring over informatica.”

Leerlingen

Mudde: „Toen ben ik veel meer bij het ICS betrokken geraakt. Ik las over de kring die zich met informatica bezig ging houden en ik dacht: daar moet ik

ook heen! Het geloof speelde in mijn werk op de afdeling research van een bankbedrijf wel altijd een rol. Toch ging ik me afvragen of ik in mijn werk niet te weinig in geloof bezig was geweest met al die vragen die op ons afkwamen. Je laat je in zo'n vak mis-schien wel dusdanig door de techniek absorberen, dat je je heil ook in technische oplossingen zoekt. Het was een bijzondere ervaring om bij het ICS met mensen met heel verschillende beroepen en met mensen uit heel verschillende kerken samen na te denken over zo'n vraagstuk als informatica. Vanuit mijn werk was ik geneigd om me bezig te houden met allerlei technische details; hier leerde je om tot de kern door te dringen. Ik moet zeggen: in alle gebrekkigheid. Als ik het nu weer terug lees denk ik ook: het was toch niet allemaal doordacht. Je realiseert je op zo'n moment ook des te beter dat we als zondige mensen bezig zijn. Gelukkig gaat je denken vanuit geloofsvragen verder. Dat is een verrijking voor je werk en voor je persoonlijk leven.”

Senf: „Je moet in de rol van leerling blijven. Dat discipelschap moet de kerk ook permanent beoefenen. We moeten steeds weer willen leren.”

Mudde: „Ik moet vaak denken aan die tekst uit Mattheüs 13 waar iedere schriftgeleerde die een discipel geworden is vergeleken wordt met de heer des huizes die uit zijn voorraad nieuwe en oude dingen tevoorschijn brengt. Dat zegt mij dat het christen zijn geen conservatisme in houdt, maar evenmin hetzelfde is als nieuw-lichterij.”

Veranderende vragen

Ds. Rietkerk signaleert in zijn boekje 'Ik wou dat ik kon geloven' dat de vragen die gesteld worden steeds weer veranderen. Wie het gesprek met niet-christenen aangaat aan de hand van vragen uit de jaren '60 slaat nu de plank mis. Datzelfde geldt voor de vragen die christenen zelf stellen. Zie je die veranderingen ook terug in het werk van het ICS?

Senf: „Je kunt de start van het ICS zien als een typisch product van de jaren '60. Alles stond ter discussie, overal werden vragen bij gesteld. Daar paste de werkvorm van de studiekringen bij. Vaak waren dat vakkringen van mensen uit één discipline, bijvoor-

beeld economen, medici, psychologen, juristen. Op het hoogtepunt van die tijd draaiden er ruim 25 kringen met in totaal 300 deelnemers. De kracht zat in de dynamische bijeenkomsten van mensen die elkaar ontdekten. Het geloof gaf de deelnemers perspectief, men ontdekte de meerwaarde. Op die manier zijn we 15 jaar lang geestdriftig met elkaar aan de slag geweest.

Begin jaren '80 zie je een kentering ontstaan. Er wordt gevraagd naar de waarde van de studie. Er worden cur-

*Een verfijnde
kaasboer
naast Albert Heijn*

sussen georganiseerd voor de achterban en later ook cursussen voor belangstellenden. Daaruit is de Winteracademie ontstaan die we nu al een aantal jaren organiseren. Het is een plenaire themadag, gevolgd door op de meer specifieke vakgebieden gerichte cursussen.

Vanuit de kringen in de jaren '80 is een aantal min of meer zelfstandige verenigingen gegroeid, soms met een duidelijke link naar het ICS, andere niet vanuit het ICS, maar wel met een aantal dwarsverbanden. Te denken valt aan de verenigingen voor christen-pedagogen, -psychologen en psychotherapeuten, historici, arts, het Lindeboominstituut enzovoorts.”

De werkvorm is veranderd, maar zijn de vragen ook veranderd?

„Destijds werd er veel gesproken over achtergronden. Nu staat de vraag centraal waarom je iets *doet*. Wat doe je als christen met dat vak? Wat heb ik eraan? Wat heb ik aan mijn geloof in dat vak?

Men vraagt om praktische antwoorden. Daar zijn die cursussen van de Winteracademie ook min op meer op gericht. Via de praktische vraagstelling leer je je te oriënteren op vooronderstellingen. Wat ons wel een beetje dwars zit is dat de zoektocht niet wordt gecontinueerd. Daarvoor duurt zo'n Winteracademie te kort. We zullen dus op zoek moeten naar vormen om de zoektocht voort te zetten. Hoe *blijf* je met elkaar in gesprek over de hoop die in ons is?”

Het congres als smaakmaker

De congressen van het ICS trekken nogal eens de aandacht. Wat is de bedoeling van die congressen?

Senf: „Ja, daarmee timmeren we nogal aan de weg, het is een vorm van PR. Daarmee introduceren we de bezinning op hedendaagse ontwikkelingen als een wezenlijk onderdeel van het bestaan. Ik zie onszelf als een soort verijnde kaasboer naast Albert Heijn, een smaakmaker, maar home-made. Daar mogen anderen ook hun voordeel mee doen. Op zo'n congres ontmoet je dan ook heel andere mensen, van buiten de kring van het ICS. Omdat we een tamelijk brede organisatie zijn, kunnen we soms ook vragen stellen en mensen uitnodigen die in een strakker omlijnde organisatie of binnen een kerkelijke gemeenschap niet zo gauw een kans zouden krijgen.”

Mudde: „Dat vragen stellen is belangrijk. We hebben een tijd gehad waarin we wel eens dachten dat alle antwoorden al gegeven waren. Je was er ook wel vaak dichtbij, maar je moet ook nieuwe antwoorden kunnen formuleren om Gods Woord in deze tijd te laten spreken.”

Senf: „Bij het milieu dachten veel christenen destijds aan iets links. Nu is het bij veel christenen een heel gewoon thema geworden, ook in de christelijke politiek. En denk eens aan onze liturgie. Van de Afrikaanse kerken kun je leren wat feest vieren in de dienst betekent...”

Publicaties: de Cahiers

Het ICS geeft Cahiers uit. In die Cahiers wordt een bepaald thema door een aantal auteurs aan de orde gesteld. Deze themanummers worden toegezonden aan belangstellende donateurs. Het is inmiddels een heel rijtje, want zojuist is het 24e deel verschenen: 'Door weer en wind.' In dat deel wordt teruggeblikt op 25 jaar ICS. Het 25e deel is in voorbereiding: het gaat over mannen...

Wie zijn bij die Cahiers betrokken. En wat is de functie van die Cahiers?

„In het verleden waren de auteurs vooral mensen die we vanuit de kringen kenden, later werden ook anderen erbij betrokken.

Christenen uit verschillende kerken, van vrijgemaakt-gereformeerd tot Pinkstergemeente, komen zo met elkaar in contact. Allemaal hebben ze de behoefte om hun leven en hun werk te voeden vanuit het christelijke geloof. Op een projectmatige basis

werkt men samen aan een nieuw Cahier rond een bepaald thema. Thema's uit het verleden zijn bijvoorbeeld kunst, christelijke opvoeding, de vrouw, verantwoordelijkheid, ontwikkelingshulp, christelijk geloof en psychologie.

Onderwerpen die voorbereid worden zijn: film, mannen, literatuur, de trend van de jaren '90.

Overigens zie je bij de verkoop van de Cahiers ook trends: sommige deeltjes zijn al heel snel uitverkocht, andere delen staan nog steeds in dozen op het ICS-kantoor. De oplage van de Cahiers ligt tussen de 1200 en 1300 exemplaren. Ook bij deze publikaties merk je de behoefte aan praktische

**We houden
van het leven
en het leven
is van Hem!**

handvatten, aan toegepaste onderwerpen. Het geeft misschien ook wel de verlegenheid weer van onze tijd, maar tegelijkertijd ook de hoop dat het mogelijk is om je geloof in je eigen omgeving waar te kunnen maken. Overigens zijn die Cahiers niet onze enige publikaties. Opgemerkt moet worden dat mensen uit de kring van het ICS, gestimuleerd door de Unie van Christelijk Onderwijs, betrokken zijn bij het schrijven van schoolboeken, o.a. op het gebied van milieueconomie en het geld-en bankwezen.”

Contacten

Het ICS heeft de 'I' laten vallen; het is nu het Christelijk Studiecentrum ICS. Zijn er nu minder contacten dan vroeger?

„Die I had te maken met de oorspronkelijke doelstelling: (Internationale) uitwisseling bevorderen van studenten, vooral vanuit de USA en omgekeerd. Dat is nooit echt van de grond gekomen.

Omdat het ICS inmiddels een 'gevestigde' afkorting was, hebben we dat maar zo gelaten. Bovendien hebben we nog wel internationale contacten, vooral in IFES-verband. In Nederland zijn er o.a. nauwe contacten met ICHTHUS en met het Centrum voor Reformatorische Wijsbegeerte, en ook wel met 'I Abri.

Wat je vooral ziet is dat er tussen christenen – ook al zijn ze lid van verschillende verenigingen – vaak contacten ontstaan: men weet elkaar te vinden.”

Toekomst

Hoe ziet de toekomst van het ICS eruit?

Mudde en Senf constateren dat er sprake is van een groeiende behoefte aan educatie en vorming. Kerkleden vragen om toerusting. „Als in de brede laag van de christelijke kerken die behoefte groeit, hopen we daar als ICS ons steentje aan bij te kunnen dragen. Een goede ontwikkeling: leren onderhouden dat wat God geboden heeft. Dat werkt smaakmakend en bederfwerend.”

Er is ook een andere kant: die van de individuele toerusting. Mudde en Senf blijken van deze tijd...

Er wordt enthousiast gebrainstormd over mogelijkheden. Want: „Deze tijd vraagt een eigen wijze van communiceren. Mensen moeten op papier zetten wat hen beweegt. Wie weet gebeurt dat via Internet, je kunt dan contact leggen met christenen in andere landen. Waarom zou je niet door middel van moderne communicatiemiddelen met elkaar in gesprek kunnen blijven, met elkaar kunnen oefenen?” Senf blijkt allerm minst de discussie te schuwen. Als leraar bij het voortgezet onderwijs in Amsterdam is hij natuurlijk ook wel enige discussie gewend... „Die thema-avonden in de Nieuwe Kerk en in de Rode Hoed, waarom zijn wij daar niet? Waar blijven de christenen? Je moet van je laten horen! Christenen moeten in dat opzicht ook emancipatorisch willen denken! Waarom? We houden van het leven en het leven is van Hem!”

Feestgedruis en onbehagen

Zaterdag 18 november viert het ICS het 25-jarig bestaan met een Symposium dat als titel mee heeft gekregen: Feestgedruis en onbehagen. „Feestgedruis vanwege het vele goede waar we op mogen terugkijken. Onbehagen vanwege sommige tendenzen in de samenleving, de vervlakking, ons gebrek aan invloed, soms ons gebrek om handen en voeten te geven aan 'de hoop die in ons is'”, meldt het persbericht.

Tijdens deze bijeenkomst wordt ook afscheid genomen van Prof.dr. J. Dengerink, die 25 jaar lang een stuwende kracht is geweest voor het werk van het ICS. Het Symposium wordt gehouden in de Leeuwenberghkerk, Servaasbolwerk 1 in Utrecht, aanvang 16 uur.

Christelijk Studiecentrum ICS, Nieuwe Zijds Voorburgwal 96-I, 1012 SG AMSTERDAM, (020) - 6257141

Bekijk het maar, mam!

Marja Bos-Meeuwssen, Pijnacker

Er komen nogal wat boeken op de markt die de opvoeding en in het bijzonder de geloofsopvoeding tot onderwerp hebben. Maar er is veel kaf onder het koren. Veel boeken op dit terrein zijn uit het Amerikaans vertaald met alle nadelen van dien. Andere bestrijken een te klein terrein van de ontwikkeling van de tiener. Maar het boek van Claudia en Eberhard Mühlen springt er boven uit.

Het is niet het eerste boek dat ze samen hebben geschreven. Eerder schreven ze een boek over de opvoeding van kinderen in de basisschoolleeftijd onder de titel: Laat me nou mam! Claudia schreef ook nog een boek met opvoedingstips voor ouders van baby's en peuters: Maak je niet druk mam! Nu dus een boek voor ouders van tieners.

Leren nadenken

De kracht van het boek is dat ze ouders laten nadenken over hun basishouding. Het boek beperkt zich niet tot het behandelen van de verschillende ontwikkelingsfasen van de tiener. Ook de ontwikkeling die ouders zelf doormaken met betrekking tot hun verwachtingen, eisen en houding komt aan de orde. En dat is iets wat naar mijn mening tot nu toe veel te weinig is gedaan. Het is verder een heel vlot geschreven boek. De stijl is plezierig. Hun aanpak is duidelijk vanuit een christelijke grondhouding, maar niet te vroom.

Vier delen

Het boek is opgezet in 4 delen waarin respectievelijk de seksuele voorlichting, communicatie, het stellen van regels en de eigen houding van de ouders aan de orde komen. Heel duidelijk vond ik het deel over communicatie. Dit vormt de basis binnen elke opvoeding en relatie. De auteurs pleiten voor een open en flexibele houding. Een houding naar de tiener toe waarin ruimte is om fouten te maken, verantwoordelijkheid te dragen en de gevolgen voor eigen gedrag te leren inzien. Ouder wordende kinderen veranderen bijvoorbeeld in de mate waarin zij verantwoordelijkheid kunnen dragen. Ouders zul-

len terug moeten treden in het nemen van beslissingen voor hun kinderen.

Communicatie

Het hebben van tieners in een gezin valt vaak samen met de periode waarin voor ouders de *mid-life-crisis* zich voordoet. Niet alleen de tieners maar ouders zelf hebben hun aandeel in de eventuele problemen. Hun huwelijk is niet dat wat zij ervan verwacht hadden of hun maatschappelijke positie is een teleurstelling. Uitgebreid wordt aandacht besteed aan de communicatie binnen het huwelijk. Het klinkt goedkoop om te stellen dat problemen met kinderen altijd aan de relatie van de ouders onderling ligt. Toch blijkt dat dit in de praktijk vaak wel het geval is. Als ouders emotionele tekorten ervaren binnen hun huwelijk heeft dit gevolgen voor de houding naar de kinderen toe. Zij claimen bijvoorbeeld bij hun kinderen die aandacht en emotionele betrokkenheid die zij in hun huwelijk missen bij hun partner. Als je als ouder niet de mogelijkheden ziet om binnen je huwelijk goed te functioneren, dan valt het niet mee om een juiste houding te vinden naar de kinderen toe. Het is van veel belang een versterkende houding en een bemoedigende houding te hebben ten opzichte van de vaak onzekere tieners. En dit komt meestal tot uiting in de wijze van communiceren met hen. Het huwelijk is daarvoor een belangrijke uitvalsbasis voor de ouder.

Praktisch

Heel praktische tips geven de schrijvers o.a. ten aanzien van het zakgeld, regels in huis, vrije-tijds-besteding en het op tijd naar bed gaan. Ten aanzien van het zakgeld stellen ze dat het misschien beter is ineens een groot bedrag te geven waar meer van betaald moet worden (uitgaan, schoolspullen) dan dat er naast het zakgeld voortdurend voor kleine dingen geld gevraagd moet worden.

Oriëntatie

Het boek is niet aan te raden voor ouders die een oplossing zoeken voor hun problemen met hun tieners of voor ouders die zich willen bezinnen op wat er allemaal fout is gegaan. Het is eerder een boek voor ouders die zich willen oriënteren op wat er zoal komt kijken om een gezin met tieners te begeleiden. Het boek is dus vooral geschikt voor ouders van kinderen die in de

bovenbouw van de basisschool zitten. Al tijdens de basisschool tijd zullen kinderen moeten leren boodschappen te doen, zelfdiscipline te ontwikkelen ten aanzien van bijvoorbeeld hun kamer opruimen en huisdieren verzorgen. Al voordat de kinderen van de basisschool af zijn zullen ouders zich moeten oefenen in het (bewust) aan de orde stellen van allerlei levensvragen en het aan de orde stellen van het eigen persoonlijk (geloofs)leven. Er kan met betrekking tot een goede communicatie met kinderen bijna niet te vroeg begonnen worden.

Pubers: niet alleen problemen

Het boek maakt duidelijk dat de tiener tijd een tijd kan zijn van leuke ervaringen en ontdekkingen. Ook de auteurs (met 7 eigen en 6 aangenomen kinderen) hebben het niet altijd makkelijk gehad. Toch willen zij de tienertijd niet afdoen als alleen maar problematisch. Ouders kunnen samen met hun kinderen op weg gaan in afhankelijkheid van God. Ze zullen op die weg vaak oprecht moeten bidden verlost te worden van verkeerde verwachtingen en eisen die zij stellen aan hun kinderen. God bidden om onvoorwaardelijk te houden van je kind zal voor ouders van tieners niet altijd makkelijk zijn. Heel praktisch ten aanzien van verwachtingen en eisen stellen vond ik de opdracht om eens gericht bij de eigen

**Ook ouders
van pubers
maken een
ontwikkeling
door....**

kinderen na te gaan wat de rode, groene en oranje gebieden zijn. Dit zijn resp. de terreinen waarop een kind niet goed is, kwaliteit heeft en minder ambities heeft. Soms komen alle opsommingen waar je als ouders aan moet denken en rekening mee kunt houden wel eens vermoeiend over. Maar het is niet onwaarschijnlijk. Hun basishouding vind ik heel bijbels en realistisch.

Aandachtspunten

In de tekst van verschillende hoofdstukken geven de auteurs aandachtspunten aan de lezer. Bijvoorbeeld ten aanzien van het huwelijk, maar ook ten aanzien van de doelen die je je kunt stellen in

de communicatie met je tiener. Deze vond ik vaak heel goed en diepgaand. Jammer dat het niet systematisch gebeurt. (In eerdere boeken is dat wel het geval.) Het zijn aandachtspunten om als echtpaar of als studiegroepje eens mee aan de slag te gaan. Vragen ter verdieping en ter spiegeling van het eigen leven of de eigen opvoedpraktijk. Er hadden wat mij betreft meer vragen en aandachtspunten mogen zijn en ook wat duidelijker herkenbaar in de tekst. De andere twee vertaalde boeken hebben 'mam' in de titel. Ten aanzien van dit boek had ik alleen 'Bekijk het maar' voldoende gevonden. Of zou juist 'pap' meer aangesproken worden door tieners....?

Aanrader

Concluderend kan ik het boek van harte aanraden aan die ouders die zich willen voorbereiden op een gezin met kinderen die van de basisschool af zijn. Eindelijk een goed boek voor ouders van tieners. De auteurs besluiten met „Je bent er nog niet te oud voor en je hebt God aan je zijde! De vreugde een kind te begeleiden in zijn groei tot zelfbewuste volwassenen, is de inzet dubbel en dwars waard!”.

*N.a.v.: Opvoedingstips voor ouders van tieners. Claudia en Eberhard Mühlen. Kok, Kampen, 1995
180 pagina's, f 29,90*

Tussen kerk en keukenen

Danken

Al weer een tijd geleden bracht ik een bezoek aan groep één van de basisschool (de eerste klas van de kleuterschool).

„Ik doe gewoon zoals ik gewend ben,” zei de leerkracht, die omstuwd werd door snaterend grut.

„Dat is de bedoeling,” zei ik en zocht een plaats in een hoek bij het raam. De kleuters gingen zitten op stoeltjes van kabouterformaat en vormden een grote kring. Ze zongen vrolijk een paar liedjes en daarna kondigde de juf aan dat ze gingen bidden. Ze keek de kring rond. „Waarvoor moeten we bidden?” vroeg ze.

„Voor de oorlog,” zei een meisje.

„Dat er geen oorlog meer mag zijn,” vertaalde de juf.

„Mijn konijntje is ziek,” zei een jongetje.

„Hoe heet je konijn, Robert?” vroeg de juf.

„Flap”, zei Robert ernstig.

Het jongetje dat naast hem zat, stond van zijn stoeltje op, stak peinzend een vingertje in een neusgat en drentelde naar een tafeltje met herfstbladeren. „Voor het mooie weer,” zei hij. Ik keek naar buiten en weifelde. Het regende pijpenstelen. Waarschijnlijk was het weer een onderwerp dat regelmatig genoemd werd, want danken voor regen is niet bepaald voor de hand liggend in Nederland. „Dennis, zitten... We bidden ook voor Flaps,” zei de jufrouw kalm en negeerde de dank voor het weer. „Nog iets? Nee? Handen samen... ogen dicht!”

Ik vind het een goede gewoonte om kinderen te betrekken bij het gebed. Wij deden dat vroeger ook want je loopt toch al het risico dat er veel over hun hoofden heen gaat. Het kan overigens verrassend uitpakken. Een vader en moeder in onze gemeente, die hun kinderen ook bewust wilden laten bidden, stelden eens na het eten de vraag:

„Wie wil er danken?” De vader keek zijn kinderschaar langs. „Het mag in je eigen woorden... het mag gerust een danklied zijn.” Anja, hun zevenjarig dochtertje, keek verheugd op. „Een liedje?... Ik ken een danklied,” zei ze blij. Ze vouwde haar handen, knee haar ogen stijf dicht en zette luidkeels in: „Zwarte Piet... Wiedewiedewiet... Ik hoor je wel, maar ik zie je niet.” De ouders schaterden ontzet. „Maar dat is toch geen danken,” zei de moeder. Anja had door dat er iets niet klopte. Ze kreeg een hoogrode kleur, barstte in tranen uit en snikte: „Maar een jongen op school zegt dat dit een dankliedje is!” De ouders susten en troostten, maar Anja heeft er nog altijd moeite mee om hardop te bidden. Zo brengt alles een risico mee. Maar daarom moet je iets wat goed is niet afschaffen. Integendeel. Jong geleerd... oud gedaan!

Margreet Maljers-Kroes

Voor de kinderen

Hoeveel antwoorden weet je zonder ze op te zoeken?

1. De neef van Abraham die met hem meeging naar het beloofde land heette...?
2. Hoe verloor Simson zijn sterkte?
3. Waarin veranderde Jezus het water op de bruiloft te Kana?
4. Waarvoor verkocht Ezau zijn eestgeboorterecht?
5. Hoeveel jaar moet Jakob werken bij Laban voor zijn vrouw Rachel?
6. Naar welke plaats moest Jona gaan om te zeggen dat ze zich moesten bekeren?
7. Hoe heette de eerste koning van Israël?
8. Hoeveel tafels met wetten kreeg Mozes van God op de berg Sinaï?
9. Wat voor ziekte had Naäman die zich 7 maal in de Jordaan moest wassen om weer gezond te worden?
10. Wie heeft de meeste spreuken uit het bijbelboek Spreuken geschreven?
11. Wat voor beroep had de man van Batseba, de vrouw die koning David wilde en waarvoor hij haar man liet sneuvelen?
12. Hoe hette de zus van Mozes en Aäron?
13. Wie werd de oudste man op aarde?
14. Welke van de 12 discipelen was dokter?
15. Hoeveel bijbelboeken zijn er in totaal in de bijbel?
16. Hoe heette de vader van Johannes de Doper?
17. Voor welke koning moest de profeet Elia vluchten?
18. Hoeveel van de opbrengst van de oogst moesten de Israëlieten afstaan als offer aan God?
19. Op de hoeveelste scheppingsdag schiep God de mens?
20. In wiens graf werd Jezus begraven?
21. Wie was eerst de grootste tegenstander van Jezus en later de trouwste apostel?
22. Wat moest Rachab doen om haar huis niet te laten verwoesten nadat ze de verspieters Jericho had uitgesmokkeld?
23. Welk deel van Egypte wordt het volk Israël toegewezen om te wonen door Jozef?
24. Als Jozef in de gevangenis zit worden er een schenker en een bakker ook opgesloten die beiden een droom krijgen. Wie van de twee werd ter dood gebracht?
25. Wat voor beroep had Zacheüs die in een boom klom om Jezus te zien?

G. Wijkhuizen-van Vuuren

De oplossing van de vorige maal was: muzikant

Het lijden en het boek Job

Na de hier geboden overwegingen inzake de inhoud en strekking van het boek Job trekken we van hieruit een aantal lijnen naar de vragen rondom het lijden van mensen.

1. Het boek Job legt er de vinger bij, dat veel lijden onbegrijpelijk is. Job weet niets omtrent de oorzaak of zin van zijn lijden, want hij weet niet van de twee eraan voorafgaande gesprekken tussen God en de satan. In het verwijzen naar het onbegrijpelijke van veel lijden gaat het boek Job barmhartig te werk in een wereld waarin velen, met name ook in onze tijd, worstelen met de vraag naar het 'waarom' van het lijden en op deze vraag geen antwoord kunnen vinden.
2. Het is onjuist, op de wijze van Jobs vrienden, met hun vele onbarmhartige woorden, alle wederwaardigheden van het leven onder te brengen in het schema van een vergeldingsleer waarin het lijden straf zou zijn en de mens door goed en vroom te leven architect van zijn eigen geluk zou kunnen zijn.
3. Jobs vasthouden aan God, ook in onbegrepen leed, wil de lezers van het boek Job opwekken, zich bij het onderkennen van levensleed tot God te keren. Dat is een boodschap die vooral ook tegen het einde van de twintigste eeuw na Christus van belang is, omdat menigeen in onze tijd God de rug toekent in verbittering om het verdriet dat zijn of haar leven binnenkwam. Job, die ene mens die veel onbegrepen leed krijgt te dragen, doet het anders!
4. Toekeer tot God in het lijden is niet gelijk aan 'berusten'. Berusten kan trouwens een berusten zonder God zijn. Job betreft steeds God in zijn lijden. Hij doet dat niet alleen, wanneer hij in hoofdstuk 1-2 het leed uit Gods hand aanvaardt (1:21; 2:10), maar ook wanneer hij in het geheel van hoofdstuk 3-31 tot God klaagt en Hem aanklaagt. Job 'berust' niet, maar vindt rust in God, door opstandigheid heen.
5. Gods antwoord aan Job in hoofdstuk 38-41 wil zeggen: Job en andere mensen moeten niet menen dat Gods beleid fout is. In zijn majesteitelijk regeren gaat God al het menselijk begrip te boven. Het boek Job doet uitkomen: het komt niet aan op begrijpen, maar op vertrouwen, op het vertrouwen dat God, de Schepper, zorg draagt voor zijn schepselen, in het bijzonder voor de mens.
6. Het boek Job geeft geen antwoord op de vraag naar het 'waarom' van het lijden, maar wil bevrijding brengen uit de kwelling die deze vraag met zich mee

kan brengen. Hiertoe wijst dit bijbelboek op de weg die Job ten slotte gaat, wanneer hij komt tot vertrouwen op de majesteitelijke God, die zorg draagt voor zijn schepselen. Deze God heeft zijn bewogenheid om zijn schepping het diepst betoond in de kruisdood van zijn eniggeboren Zoon, Jezus Christus.

7. Het spreken over de hernieuwde zegen die Job uiteindelijk ontvangt, wil zeggen: in donkere dagen leven met God, al komt het daarbij wellicht tot vragen die lijken op Jobs vragen aan God, is niet te vergeefs. Dat is overigens niet een kwestie van verdienste; het is een genadig geschenk van God.

Deze zeven punten vormen het slot van een artikelenreeks over: 'Job en het lijden' van de hand van Dr. B. van 't Veld, Ned. Herv. predikant te Hilversum, in 'ECCLESIA', orgaan van de Stichting Vrienden van Dr. H.F. Kohlbrugge. Ze zijn o.i. ten volle overweging waard!

Enschede, O. Mooiweer

Kerknieuws

Studenten met preekconsent

R. Barth, Klaverhof 2, 3991 GD Houten, 030-6350396; A. Beeftink, Warande 68, 3705 ZE Zeist, 030-6956244; G. van Dijk, Parallelweg 18, 2861 ED Bergambacht, 0182-351219; C.P. Kleingeld, loenhorst 49, 2402 LV Alphen a/d Rijn, 0172-433562 (beroepbaar); G. Nieuwburg, Slotplein 1, 2967 XD Langerak, 0184-615712; P.G. Sinia, Engelmanstraat 91 a,b, 3025 BE Rotterdam, 010-4258865

Dalfsen

Het door de kerkeraad uitgebrachte beroep op kandidaat drs. R. Venderbos te Oegstgeest werd door hem aangenomen.

Studerenden aan de hogeschool Windesheim te Zwolle

Jeugdoudlering A.T. Fennema, Minervalaan 17 te Zwolle, is geïnteresseerd in de namen en adressen van studerenden aan de hogeschool Windesheim te Zwolle, die wel in Zwolle wonen, maar die kerkelijk nog bij de ouderlijke gemeente staan ingeschreven.

Verkort verslag regio-vergadering Kampen

Verkort verslag van de regiovergadering van de Ned. Geref. Kerken van de regio Kampen, d.d. 5 oktober 1995
De predikanten Vos en Brintjes van Kampen onderstrepen hun trouw aan Schrift en belijdenis, door hun handte-

kening te zetten onder het daartoe bestemde formulier voor Dienaren des Woords. Een verzoek van de Kerken van de regio van het zuiden om bij verhuizing van leden de zusterkerken van de nieuwe woonplaats te informeren, wordt bij de regiokerken aanbevolen. Met vreugde neemt de vergadering kennis van een schrijven van de kerk van Zeewolde, waarin zij m.b.t. haar vergaderruimte voor de zondagen meldt tijdelijke verlenging voor de periode van een jaar te hebben ontvangen. Door de vergadering wordt br. J. Kloosterman uit Emmeloord opnieuw, voor de periode van een jaar, preekconsent verleend. De kerken van Urk en Almere maken gewag van hun samensprekingen met de Vrijgemaakte Kerken ter plaatse. Zowel in Dronten als op Urk is men zeer dankbaar voor de vorderingen die, onder de zegen van de HERE, zijn gemaakt!

Kort verslag regio-vergadering Noord-Nederland

Enige punten uit het kort verslag van de regionale vergadering van de Ned. Ger. Kerken in de regio Noord-Nederland, gehouden op 9 oktober 1995 te Haren.

De Vrije Gereformeerde Kerk van Wollega is aanwezig met één waarnemer. In het bijzonder wordt ds. Koolsbergen welkom geheten.

De roepende kerk van Heerenveen heeft de stukken m.b.t. het beroep van Assen op ds. Koolsbergen ingezien en goedgekeurd. Zonder bezwaar van de vergadering is hiermee de approbatie van bevestiging van ds. Koolsbergen een feit.

Voorts wordt de brief behandeld, die vanuit Ten Post is gestuurd als antwoord op de regiobrief. De vergadering besluit de brief eerst nog door de regiokerkeraden te laten bespreken, waarna hun mening wordt doorgegeven aan de 'commissie Ten Post'. In een volgende vergadering zal een antwoord-voorstel van deze commissie behandeld worden.

M.b.t. de L.V. worden enkele opmerkingen gemaakt. Tevens wordt het gebruik van het nieuwe ondertekeningsformulier aan de orde gesteld. Dit laatste wordt als agendapunt doorgeschoven naar het moment waarop de akta verschijnt.

Vanuit de Raad van Toezicht en Advies voor TSB wordt bij monde van ds. Muller mededeling gedaan over de inhoud van het voorstel van deze raad m.b.t. de verplichte stageperiode voor studenten/aankomend predikanten. In de rondvraag maakt Hoogeven mel-

ding van een eerste samenspreking met de CGK én VGK. Tevens meldt zij, dat zij van plan is om openingen te vinden naar andere kerken om te kijken of nader tot elkaar gekomen kan worden op grond van Gods verzoenend Werk. Div. regiokerken doen verslag van plaatselijke ervaringen op dit gebied. In Heerenveen wordt een ambtsdragerscursus georganiseerd.

30 jaar Rijswijkse Koningsjeugd

Zaterdag 25 november viert de Koningsjeugd haar 30e verjaardag! De leden van nu doen dat graag samen met iedereen die in het verleden lid is geweest of als leider/leidster bij Koningsjeugd betrokken is geweest. Om 19.00 u. 's avonds gaat het feest van start. Naast een aantal vaste programmapunten is er op de avond alle gelegenheid om oude vrienden te spreken, foto's te kijken e.d. Plaats: Oranjestraat 62, Rijswijk. Zegt het voort! Wanneer u nog foto's heeft, kunt u bellen met een van de onderstaande personen, die ook meer informatie kunnen geven: Henk Brouwer, 070-3820692; Marjos Moggré, 070-3941144; Jetze Vonck, 070-3960337; Harm van der Veen, 070-3617591

Aktie Kerstgroet '95 met medewerking van leden NGK Maassluis

Op 7 oktober 1995 is een nieuwe AKTIE KERSTGROET van start gegaan. Met dit artikel wil de stuurgroep AK'95 u informeren over de achtergronden van deze actie en over uw mogelijke bijdrage. In 1992 had de Nederlands Gereformeerde Kerk van Maassluis al enige tijd contacten met een Hongaarse hulporganisatie voor vluchtelingen uit het voormalig Joegoslavië. In dat jaar werd zij door deze organisatie gewezen op de slechte situatie in Transkarpatië. Deze provincie ligt in het zuidwesten van de Oekraïne. Het ligt nogal geïsoleerd, want tussen Transkarpatië en de rest van de Oekraïne liggen de Karpaten. Dit gebergte strekt zich uit van Polen tot Roemenië, dwars door de Oekraïne. De economische situatie in de Oekraïne en met name in Transkarpatië is uitermate zorgwekkend. De werkloosheid is hoog (ca. 70%) en zeker de armsten kampen dagelijks met het probleem enig voedsel op tafel te krijgen. Toen eind 1992 de eerste contacten waren gelegd en een bezoek was gebracht bleek pas goed hoe erg de situatie was. In de loop van 1993 werd dan ook besloten tot een hulpactie van dusdanige omvang dat dit niet beperkt kon blijven tot alleen de Neder-

lands Gereformeerde Kerk van Maassluis. Of de respons voldoende zou zijn was zeer de vraag. Het was dan ook hartverwarmend zoals de bevolking van Maassluis en omgeving de Aktie Kerstgroet '93 op ruime schaal steunde. Ook in 1994 werd de actie gehouden en was de steun zo mogelijk nog groter. De hulptransporten per vrachtwagen gaan naar de plaatsen Nagygyöngy (11.000 inwoners), Técső (13.000 inwoners) en Beregszász (40.000 inwoners). In de laatste plaats bevindt zich het diakonaal bureau van de in Transkarpatië goed georganiseerde protestantse kerken. Dit bureau coördineert de hulpverlening en zorgt in overleg met plaatselijke autoriteiten voor verdeling van de goederen. Ook dit jaar is het weer dringend nodig gebleken een dergelijke actie op te zetten. Nieuw dit jaar is dat de stuurgroep AK'95 in overleg met de diakonie van de protestantse kerken in Transkarpatië op kleine schaal enkele werkgelegenheidsprojecten op gaat starten.

Wat kunt u doen?

– *Neem één of meer voedselpakketten voor uw rekening.*

Maak f 25,- per pakket over op postgironummer 1334554 t.n.v. Oekraïne Aktie NGK te Maassluis. Een dergelijk voedselpakket bevat vooral eenvoudige levensmiddelen zoals meel, suiker, boter, olie en dergelijke.

– *Er is dringend behoefte aan goede tweedehands kleding en schoenen.*

– *Voor de projecten zoeken wij de volgende zaken:*

– Tweedehands fietsen, gereedschap en onderdelen voor een fietsenwerkplaats.

– Nog goed bruikbaar gereedschap voor een timmerwerkplaats (hout is er in overvloed in de Oekraïne)

– Naaimachines, stoffen e.d. om een naaiatelier mee te beginnen.

Projectmateriaal, kleding e.d. kunnen telefonisch gemeld worden op onderstaande contactadressen. U ziet dat de medewerking van velen nodig is om ook dit jaar de actie te laten slagen. Nog belangrijker is echter dat ieder persoonlijk Gods zegen vraagt voor het welslagen van de AKTIE KERSTGROET '95. De contactadressen zijn: Els Vreugdenhil, tel.: 010-5920787; Joke van Waardenberg, tel.: 010-5921913.

Ned. Geref.

Studentenconferentie 1996

Op vrijdag en zaterdag 26-27 januari 1996 zal op de 'Wittenberg' in Zeist de tweede Ned. Geref. Studentenconferentie plaatsvinden. De conferentie begint

op vrijdag tussen 18.00 en 20.00 uur en eindigt op zaterdag om 20.00 uur. Het thema voor de conferentie zal zijn: GODS LEIDING IN JE LEVEN. Op zaterdag zal drs. P.J. van Kampen hierover een lezing houden, waarna iedere deelnemer 2 of 3 van de volgende workshops kan volgen:

1. 'Wat doet ons leven ertoe? Maakt het voor God verschil?' door drs. P.J. van Kampen
 2. 'Leiding door de Heilige Geest. Hoe beleven we dit bijbels gegeven in de praktijk?' door ds. A.W. Vos
 3. 'Gods leiding in de politiek' door prof.dr.ir. E. Schuurman lid 1e Kamer).
- De vrijdagavond is gereserveerd voor een ontspannend programma. Alle studenten van het HBO en de universiteiten zijn van harte uitgenodigd de conferentie bij te wonen. De kosten voor de gehele conferentie bedragen f 30,-. Informatie en opgave bij Inge Zijlstra (huisgenoten, antw.app.), Rozenoord 56, 2651 XP Berkel en Rodenrijs, tel.: 010-5115251. Vermeld welke workshops jouw voorkeur hebben. Deelnemers krijgen in januari nadere informatie toegestuurd.

Onder
andere(n)

16 december KIVIVE-Jubileumdag 'Vrienden voor ('t)leven?' over relaties en vriendschap

AMERSFOORT – Op 16 december a.s. hoopt KIVIVE haar 10-jarig jubileum te vieren. Dit wil zij niet zomaar voorbij laten gaan. Onder het thema 'Vrienden voor ('t)leven?' wordt een feestelijke dag georganiseerd. De dag wordt gehouden in het Greijdanus College, Campus 5 te Zwolle.

Waarom?

KIVIVE heeft in al die tien jaren geschreven over wat jongeren bezighoudt. Dat wil ze ook voortzetten. Een blad voor jongeren door jongeren. Een eigen blad, waarin onderwerpen staan die jongeren herkennen. KIVIVE is een eigen blad, maar toch gebonden. Haar grondslag is en blijft de Bijbel. En van daaruit wil zij dingen bespreekbaar maken. Dat heeft ze de afgelopen tien jaar gedaan, en zal dat ook voortzetten voor de komende jaren. KIVIVE is blij en de Here dankbaar voor de afgelopen tien jaar en wil dit laten blijken.

Daarom!

Aan de hand van het thema 'Vrienden voor ('t)leven?' wil KIVIVE nogmaals tot

uitdrukking brengen waarvoor en voor wie ze staat. De dag zal heel afwisselend verlopen. Dick Ellen zal die dag als eerste, aan de hand van het jubileumboekje *'Waarom? Daarom! – Leef je als kind van God'* een aantal punten bij de kop pakken.

'Workshoppen'

Daarnaast kan er 'gewerkshopt' worden. 'Workshop-leiders' als Mieke Brink-Blijdorp, Bas Buchner, ds. K. de Vries, Wiljo v.d. Geest-Schaafsma, Peter Bergwerff, Marleen Ramaker, ds. Fred Blokhuis en Alie Hoek-van Kooten zullen tal van onderwerpen op gebied van vriendschap en relaties bespreken: van *'alleen zijn: een optie?'* tot *'hoe ga je om met seksualiteit'*. En: *'hoe ga je om met conflicten'* of *'hoe ga je samen om met God'*.

Muziek en nog veel meer

De bekende Gospelzangers Ralph van Manen en Ben Ketting zullen die dag muzikaal omlijsten. Basitaan Vis zal in het GHBO-drama zijn ware gezicht laten zien en de studenten van de School van Journalistiek hebben een videoproductie voor KIVIVE gemaakt over 'relaties in de jaren negentig'. Daarnaast is er volop gelegenheid om de stands te bekijken, een praatje te maken met KIVIVE-redacteuren.

Iedereen, zowel KIVIVE-lezers als andere geïnteresseerden – is die dag welkom!

Kaarten kunnen gereserveerd worden, door van tevoren f 10,- over te maken op banknr. 40.86.93.398 (ABN/AMRO Kampen, t.n.v. 10 jaar KIVIVE. Gironr. Bank Zwolle is 95.30.47) en het sturen van een briefkaart naar KIVIVE, Postbus 10, 3750 AC BUNSCHOTEN. Op de bon graag aangeven de 2 voorkeuren van de workshops.

Brochure

'Kerken en orgaandonatie'

Waarover gaat het als we over orgaandonatie praten? Wat is 'hersendood'? Is orgaandonatie geoorloofd? Wat doen we als we de beslissing aan de familie overlaten? Welke ethische en theologische overwegingen spelen een rol? Dat zijn vragen die aan de ore komen in de brochure 'Kerken en Orgaandonatie', geschreven door huisarts/ethicus dr. D. Pranger en uitgegeven door de Nierstichting. De brochure is o.m. aan gemeenten, parochies en predikanten/pastores toegezonden met het oog op gesprekken binnen de kerken. Aanleiding is de nieuwe Wet op de Orgaandonatie die o.m. voorziet in een registratie-

systeem. Alle Nederlanders die ouder zijn dan 18 jaar zal worden gevraagd hun standpunt over orgaantransplantatie kenbaar te maken via een formulier. Men hoopt daarmee het aantal donoren te vergroten. Een registratiesysteem is echter – stelt de Nierstichting – geen garantie dat er een eind komt aan de lange wachtlijsten van dit moment. Want daarvoor is de medewerking van de 'gewone' Nederlander noodzakelijk: door het nadenken over de vraag die wordt gesteld en door het invullen en terugzenden van het formulier. Gemakkelijk is die vraag niet. Er zitten heel wat kanten aan: medische, maar ook emo-

tionele en religieuze. De Nierstichting vraagt daarom de kerken om hun leden bij de bezinning hierover te betrekken. Kerken hebben overigens de afgelopen jaren al een belangrijk aandeel gehad in de publieke discussie over orgaandonatie. Zowel van protestantse als rooms-katholieke zijde hebben kerkelijke organen en woordvoerders zich positief over dit onderwerp uitgesproken. De brochure 'Kerken en Orgaandonatie' geeft ook daarvan een overzicht. De brochure is gratis verkrijgbaar bij: Nierstichting Nederland, Postbus 2020, 1400 DA Bussum, of via de infolijn: tel. (035) 6939234 van 9.00-12.30 uur.

Open Doors brengt nieuwe Chinese kinderbijbel uit

(van onze red. kerkelijk leven) ERMELO - Open doors heeft een nieuwe kinderbijbel voor en door Chinezen uitgebracht. Aan dit project heeft Open Doors lang gewerkt. Volgens de organisatie is de bijbel nu klaar. Het is de eerste en enige kinderbijbel in modern Mandarijn en in het vereenvoudigde schrift. De bijbel mag worden, is deze uitgave uniek. Want het is de eerste en enige kinderbijbel in modern Mandarijn en in het vereenvoudigde schrift.

Turkije houdt transport van Open Doors tegen

OPEN DOORS AL 40 JAAR OP DE BRES VOOR DE LIJDENDE

Daar waar christenen lijden om hun geloof probeert Open Doors hen te steunen met bijbels, lektuur en persoonlijke bemiddeling. Het gratis maandblad informeert u over actuele zaken en reikt gebedspunten aan, zodat u ook op de bres kunt staan.

BON

VUL DE BON IN:

Naam: dhr. / mw. _____

Adres: _____

PC/Plaats: _____

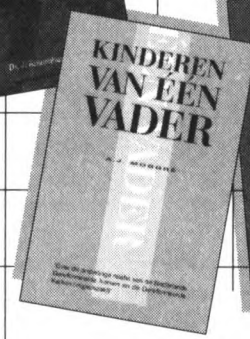
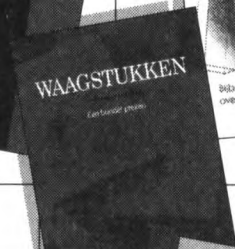
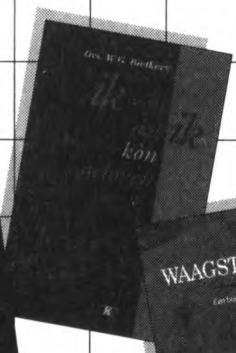
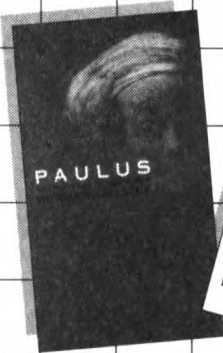
BON OPSTUREN NAAR: OPEN DOORS, ANT.W.NR. 2047, 3850 AA ERMELO

OPEN DOORS VOOR U:

- SPREEKBEURTEN
- GRATIS MAANDBLAD
- KINDERMATERIAAL
- UITLEENSERVICE

COMITE VAN AANBEVELING O.A.:
DRS P.J. VAN KAMPEN
DRS N.C. VAN VELZEN
DHR H. BINNENDIJK
DHR E. VAN MIDDELKOOP

UIT EIGEN KRING

Herman Amelink
Paulus - de apostel en zijn evangelie

Over de vraag wat Paulus tot zo'n unieke figuur in de geschiedenis van het heil maakt. 'Door zijn heldere stijl en betoog (...) een lezenswaardig boek dat zeker de oecumene in orthodox Gereformeerde kring kan dienen.' (Prisma)
224 blz., f 42,50

Ruard Ganzevoort
Mag ik er zijn?
Over genade en veroordeling

Hoe komt het dat veel mensen van harte geloven in genade en verzoening, terwijl zij daar in hun leven maar zo bitter weinig van ervaren? Een bemoedigend boek.
96 blz., f 19,50

Hans Vonkeman
Door Zoeloes geboeid
Zendingsontmoetingen in Afrika

Over zendingswerk wordt vaak tamelijk romantisch gedacht. Vonkeman vertelt boeiend over de werkelijke gang van zaken en de misverstanden, moeiten en vreugden die het werk inhouden.
138 pag., f 23,50

Ds. M.R. van den Berg
Elke dag een stukje

Een thematisch dagboek voor hen die zich in een kort, rustig moment willen verkwikken bij Bijbelse bronnen.
181 blz., f 27,90

Theo Coenraads
'Zo heeft nog nooit een mens gesproken'
enige kant-tekeningen bij het Evangelie van Johannes

Originele, eigentijdse gedichten en tekeningen.
geïllustreerd, 46 blz., f 15,50

Drs. W.G. Rietkerk
Ik wou dat ik kon geloven
Over psychische factoren die een belemmering vormen voor het vertrouwen op God

'Dit is zowel een boek voor 'gelovigen' die zich soms diep ongelovig voelen, als voor 'ongelovigen', die zich soms diep gelovig wensen.'
4e druk, 144 blz., f 23,50

Drs. Pieter van Kampen
Na het laatste uur
Geloof in reïncarnatie en Christelijk geloof

Hoe komen mensen ertoe te geloven in reïncarnatie, wat brengt dit geloof met zich mee en waar loopt het op uit? 'Eén van de betere boeken op dit gebied.' (dr. R. Kranenburg)
220 blz., f 32,50

Ds. J. Kranenburg
Waagstukken
Een bundel preken

Het maken van een preek is een waagstuk: je moet de Schrift uitleggen en tegelijk het apostolisch woord: 'Dit beveel ik niet, maar de Here' zo dicht mogelijk benaderen. Er is vertrouwen nodig om zo iets te wagen. Vertrouwen in Gods Geest.
107 pag., f 18,90

A.J. Moggré
Kinderen van één Vader!
'Over de onderlinge relatie van de Nederlands Gereformeerde Kerken en de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt)'

'Ik kan het boekje, dat een brug wil slaan tussen twee kerken die veel in elkaar kunnen herkennen, (...) van harte ter lezing aanbevelen.' (J.Bouma)
112 blz., f 23,50

Drs. H. de Jong
Israël, de Filistijnen over u!
Bijbellesing met de gemeente over de richter Simson

'Rake en originele opmerkingen typeren dit helder geschreven boekje. Boeiend en actueel.' (A. Noordegraaf)
46 blz., f 16,90

Janneke de Jonge
Geboortegrond

Je bent vanaf je prilleste begin voor altijd door God gekend en geliefd. Hiervan spreken de prachtige gedichten over het moederschap van Janneke de Jonge.
geïllustreerd, 48 blz., f 13,90

Verkrijgbaar in de boekhandel

KOK VOORHOEVE